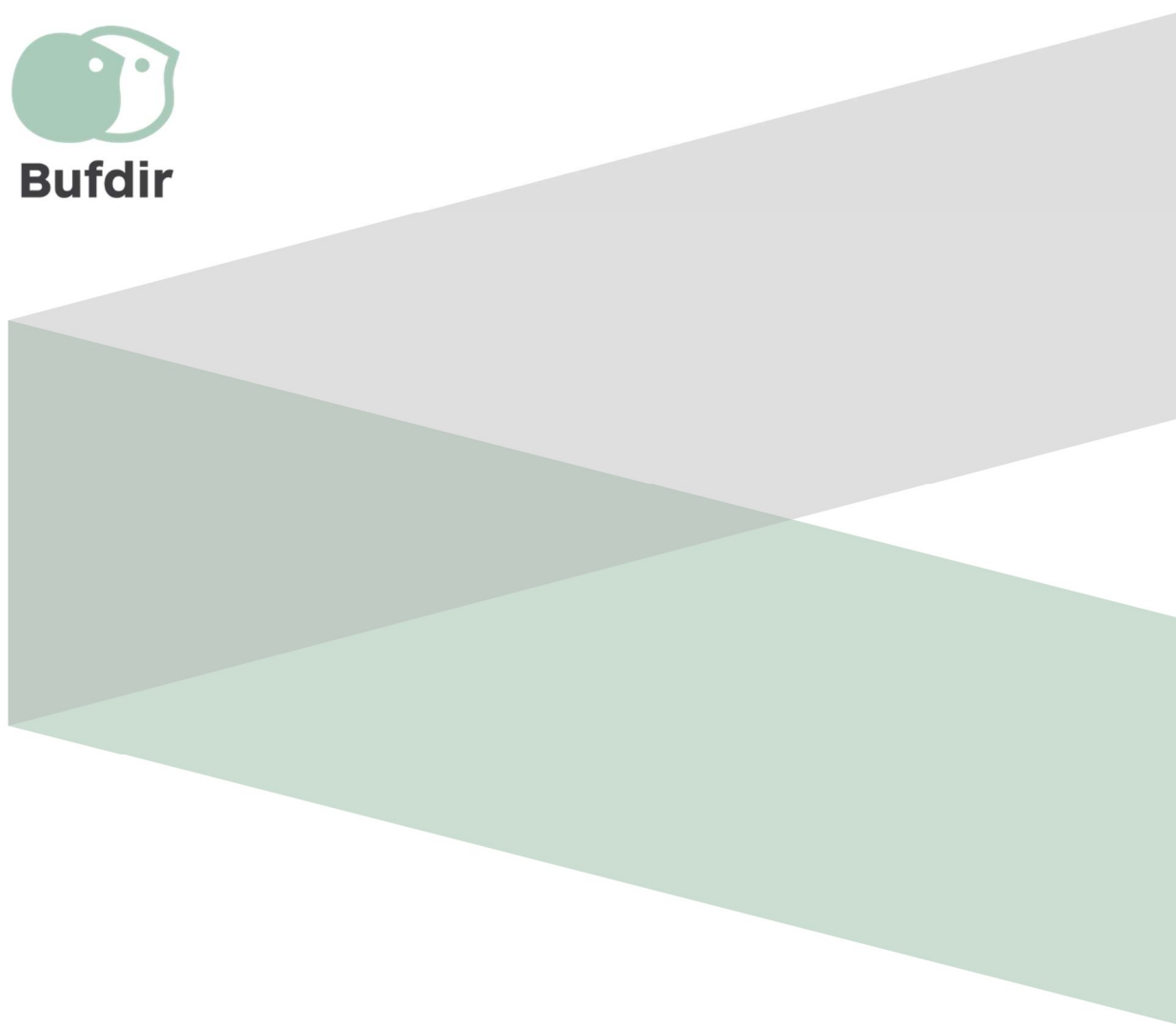

Samfunnsgevinstene ved at barn fra
lavinntektsfamilier deltar like mye som
andre barn i organiserte fritidsaktiviteter

Bufdir

Innholdsfortegnelse

Innhold

1. Innledning.....	4
1.1. Sammendrag	5
1.2. Vi vet at manglende deltagelse i fritidsaktiviteter og et liv i utenforskap treffer mange av de samme barna.....	6
1.3. Komplekse sammenhenger mellom deltagelse, helse og utenforskap	7
1.4. Om rapporten	7
2. Kunnskap om fritidsaktiviteter og barn i lavinntektsfamilier	9
2.1. Årsaker til og barrierer for at ikke barn og unge deltar i organiserte fritidsaktiviteter	9
2.1.1. Kort om ulike barrierer for deltagelse	9
2.1.2. Sosioøkonomisk status og betydningen av familieøkonomi for deltagelse i fritidsaktiviteter	9
2.2. Forskning om sentrale sammenhenger	10
2.2.1. Fysisk aktivitet og bedre helserelatert livskvalitet.....	10
2.2.2. Oppvekst i lavinntekt og negative helseutfall (sosial ulikhet i helse)	11
2.2.3. Fysisk aktivitet i barndommen og et fysisk aktivt liv som voksen	12
2.2.4. Deltagelse i fritidsaktiviteter og konsekvenser for psykisk helse og tilhørende virkninger 13	
2.2.5. Deltagelse i fritidsaktiviteter og konsekvenser for skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse.....	14
2.2.6. Kunnskap om samfunnsøkonomiske kostnader ved lav arbeidsdeltagelse.....	15
3. Teoretisk fundament og forutsetninger for analysen	16
3.1. Innledning	16
3.2. Overordnet om vår arbeidshypotese	16
3.3. Hvilken periode måler vi gevinster ved økt deltagelse for?	17
3.4. Hvilke typer samfunnsøkonomiske virkninger inkluderer vi i rapporten?.....	20
3.5. Er det samfunnsøkonomiske virkninger vi ikke inkluderer i rapporten?	20
4. Samfunnsgevinstene av at barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder deltar i fritidsaktiviteter i samme grad som andre barn	21
4.1. Innledning	21
4.2. Sentrale tallstørrelser i analysen.....	24
4.2.1. Befolkningsstørrelse og skole- og arbeidsdeltagelse for ulike grupper	24
4.2.2. Ulike kilder til informasjon om deltagelse i fritidsaktiviteter	25
4.2.3. Anslag for økningen i antall barn som deltar i organiserte fritidsaktiviteter.....	27

4.2.4.	Anslag for økt deltakelse i fysiske og ikke-fysiske fritidsaktiviteter	27
5.	Produksjonsgevinst	28
5.1.	Hvordan beregne produksjonsgevinsten for barna ved økt deltakelse i fritidsaktiviteter?.....	28
5.2.	Effekt av deltakelse i fritidsaktiviteter på skolegjennomføring og arbeidsdeltakelse ..	29
5.2.1.	Verdioverføringsstudier.....	29
5.2.2.	Vurdering av effekten gjennom påvirkningen på risikofaktorer for marginalisering og utenforskap	30
5.2.3.	Kunnskap om effekter av tiltak rettet inn mot barn og familier i lavinntekt	34
5.2.4.	Oppsummering om effekt	35
5.3.	Beregning av samfunnsøkonomisk produksjonsgevinst for barna av økt deltakelse i fritidsaktiviteter	36
5.4.	Økt frivillig innsats.....	39
6.	Nyttegevinster – økt helserelatert livskvalitet for barna og andre gevinster	40
6.1.	Hva må vi vite for å kunne beregne den økte helserelaterte livskvaliteten for barna ved økt deltakelse i fritidsaktiviteter?	40
6.2.	Beregning av nyttegevinster for det enkelte barn ved økt deltakelse i fritidsaktiviteter	41
6.3.	Andre potensielle nyttevirksomheter.....	45
6.3.1.	Bedre inkludering i samfunnet ved økt demokratisk og sosial deltakelse	45
6.3.2.	Andre positive nyttevirksomheter for barna av økt deltakelse	45
6.3.3.	Nyttevirksomheter for andre grupper.....	46
7.	Redusert offentlig ressursbruk	46
7.1.	Metode for beregning av offentlige utgifter.....	46
7.2.	Tidligere studiers beregninger av offentlige utgifter til marginalisering og utenforskap	47
7.3.	Beregninger av reduserte offentlige utgifter ved økt deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter hos barn i lavinntektsfamilier	49
7.3.1.	Annen redusert offentlig ressursbruk: Reduserte kriminalitetskostnader	52
7.3.2.	Skattefinansieringsgevinst	53
8.	Konklusjon: Økt deltakelse i fritidsaktiviteter vil føre til store samfunnsøkonomiske gevinster for barn og unge og samfunnet	53
8.1.	Samfunnsøkonomiske gevinster – tolkninger av resultatet	53
8.2.	Usikkerhetsanalyse.....	54
9.	Hvordan redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene?.....	55
9.1.	Hva gjøres for å øke deltakelsen i fritidsaktiviteter i dag?.....	55
9.2.	Tiltak som kan bidra til å øke deltakelsen i fritidsaktiviteter og redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene	56
10.	Vedlegg	58

10.1. Bruk av helseøkonomiske størrelser og begreper	58
--	----

Figuroversikt

Figur 1 Illustrasjon av vunnete leveår (FHI)	11
Figur 2 Sammenheng mellom deltagelse og samfunnsgevinster	16
Figur 3 Deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke risikofaktorer for marginalisering og utenforskap	17
Figur 4 Illustrasjon av vår forutsetning om at deltagelse må skje over noe tid for å kunne medføre visse samfunnsgevinster	18
Figur 5 Illustrasjon av ulike kategorier gevinster og tidsperioder	18
Figur 6. Samfunnsøkonomiske virkninger kan knyttes til tre ulike kategorier	20
Figur 7 Virkningskjede for økt deltagelse i fritidsaktiviteter hos barn i lavinntektsfamilier i 2023	22
Figur 8 Ulike kilder til informasjon om deltagelse i fritidsaktiviteter	26
Figur 9 Faktorer ved beregning av produksjonsgevinst	29
Figur 10 Hvordan deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke risikofaktorer og utfall	31
Figur 11 Tiltaksområders muligheter til å påvirke risikoen for marginalisering og utenforskap	33
Figur 12 Forhold som kan underbygge valg av anslag for økt skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse	36
Figur 13 Illustrasjon av hvilke barn vi kan forvente effekt på arbeidsdeltagelse hos i vår modell	37
Figur 14 Relevante faktorer i beregningen av økt helserelatert livskvalitet	40
Figur 15 Virkningsskjema for ulike typer fritidsaktiviteter	41
Figur 16 Illustrasjon over antatt sammenheng mellom deltagelse i fritidsaktiviteter og offentlig ressursbruk	47
Figur 17 Kjennetegn som gir økt risiko for marginalisering og utenforskap blant barn og unge, sammen med kartlagt offentlig ressursbruk i 2021 (Kilde: Oslo Economics)	48
Figur 18 Antatt sammenheng mellom økt deltagelse i fritidsaktiviteter og redusert offentlig ressursbruk	50
Figur 19 Områder som potensielt påvirkes dersom behovene til noen barn i lavinntektsfamilier reduseres ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter	51

Tabelloversikt

Tabell 1 Oppsummering av virkninger	5
Tabell 2 Helsedirektoratets forklaringer til ulike aktivitetsnivåer	11
Tabell 3 Identifiserte virkninger i analysen	23
Tabell 4 Befolkning, etter alder (SSB-tabell 07459, 2023)	24
Tabell 5 Estimering av antall barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder	25
Tabell 6 Anslag for økningen i antall barn som vil delta i organiserte fritidsaktiviteter	27
Tabell 7 Muligheten til å påvirke sentrale risikofaktorer ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter	31
Tabell 8 Produksjonsgevinst (mellomregning)	37
Tabell 9 Produksjonsgevinst (mellomregning)	38
Tabell 10 Produksjonsgevinst - økt arbeidsdeltagelse	38
Tabell 11 Produksjonsgevinst - økt frivillig innsats	39
Tabell 12 Nyttegevinst - vunnete leveår ved å unngå et liv i utenforskap	43
Tabell 13 Nyttegevinst - Flere og bedre leveår ved å leve et fysisk aktivt liv som voksen	44
Tabell 14 Redusert offentlig ressursbruk - samfunnsøkonomisk gevinst	52
Tabell 15 Sammenstilling av samfunnsøkonomiske gevinster	53

1. Innledning

"Alle barn skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med sine venner."

Dette er formålet med Fritidserklæringen fra 2016 som er et samarbeid mellom regjeringen, kommunene og frivilligheten.¹ Gjennom denne erklæringen forplikter partene seg til å jobbe for at alle barn og unge skal få delta på minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre, uavhengig av faktorer som kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering, funksjonsevne, bosted, og foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon.

Vi er ikke langt unna å nå dette målet i Norge. De siste tallene fra de årlige Ungdata-undersøkelsene viser at det aldri har vært flere barn og unge som bruker fritiden sin på å trene eller drive med idrett – som er en viktig del av de organiserte fritidsaktivitetene.²

Likevel er det ikke slik at alle som ønsker å delta, faktisk deltar i organiserte fritidsaktiviteter i Norge. Ulik deltagelse henger sammen med i hvor stor grad barn opplever barrierer for deltagelse.

Denne rapporten belyser de samfunnsøkonomiske gevinstene som kan oppnås ved å øke deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter for barn som vokser opp i lavinntektsfamilier i Norge. Det er et kjent faktum at barn fra lavinntektsfamilier deltar mindre i organiserte fritidsaktiviteter enn andre barn.³ Dette skaper sosial ulikhet og kan føre til marginalisering og utenforskap. Rapporten stiller spørsmålet: «Hva hadde gevinstene vært dersom disse barna også deltok i organiserte fritidsaktiviteter i samme omfang som andre barn?»

Fritidsaktiviteter er mer enn bare lek og moro; de er viktige arenaer for læring, utvikling, og sosial integrering. Gjennom fritidsaktiviteter kan barn utvikle viktige sosiale ferdigheter, etablere gode vennskapsbånd, og bygge selvtillit. Deltakelse i fysisk aktivitet bidrar i tillegg til bedre helse og kan legge grunnlaget for en aktiv livsstil som voksen. Manglende deltagelse kan derimot føre til at barn går glipp av disse mulighetene, noe som kan ha langvarige negative konsekvenser for den enkelte og for samfunnet som helhet.

Denne rapporten fokuserer spesielt på potensialet for samfunnsøkonomiske gevinster ved å redusere denne forskjellen i deltagelse. Vi undersøker hvordan økt deltagelse kan redusere offentlig ressursbruk, øke produksjonen gjennom høyere sysselsetting, og gi bedre helse og økt livskvalitet. Ved å analysere disse faktorene, håper vi å gi et bedre grunnlag for politikkutvikling og tiltak som kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller og gi alle barn like muligheter til å delta i fritidsaktiviteter. Det er viktig å understreke at analysen er basert på estimater og forutsetninger, og at resultatene må tolkes med en viss usikkerhet. Likevel, mener vi at tallene gir et viktig bidrag til å øke forståelsen av betydningen av fritidsaktiviteter for barn og unge i lavinntektsfamilier.

¹ [Fritidserklæringen](#). Inngått i 2016, fornyet i 2022

² [Norske barn og unge trives dårligere og dårligere på skolen - Ungdata](#)

³ Ekspertgruppe om barn i fattigdom, 2023

1.1. Sammendrag

Rapporten analyserer de samfunnsøkonomiske konsekvensene av at barn i lavinntektsfamilier ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter i samme grad som barn fra andre familier. Formålet er å synliggjøre potensialet for samfunnsgevinster ved å utjevne denne forskjellen.

Rapporten tar utgangspunkt i at barn i lavinntektsfamilier deltar i mindre grad i organiserte fritidsaktiviteter enn andre barn, og dette kan føre til marginalisering og utenforskap. Hypotesen er at økt deltakelse i fritidsaktiviteter kan redusere omfanget av marginalisering og utenforskap ved å påvirke kjente risikofaktorer.

Analysen fokuserer på barn i grunnskolealder (6-16 år) og ser på organiserte fritidsaktiviteter. Gevinstene er beregnet med utgangspunkt i et basisår (2023), og en del av fremtidige gevinster er tilskrevet dette året basert på en forutsetning om at deltagelse må skje over tid

Våre analyser viser at de samlede (potensielle) samfunnsgevinstene ved at barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder øker sin deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter tilsvarende øvrige barn utgjør om lag **1,5 mrd. kroner** i beregningsåret (2023). Anslaget er basert på en rekke forutsetninger og er beheftet med usikkerhet.

Gevinstene er særlig knyttet til økt deltakelse i arbeidslivet grunnet bedre oppvekst og helsegevinster forbundet med deltakelse i ulike aktiviteter. I tillegg vil det kunne oppstå viktige gevinster som ikke er prissatt i analysen, herunder økt inkludering gjennom bedre sosial og demokratisk deltakelse og reduserte kostnader til kriminalitet.

Tabell 1 Oppsummering av virkninger

Samfunnsøkonomisk virkning	Verdi (middels anslag)
Prissatte virkninger	
Økt arbeidsdeltagelse	540 mill. kroner (270-1350 mill. kroner)
Økt frivillig innsats	30 mill. kroner (14-56 mill. kroner)
Flere leveår ved å unngå å havne utenfor som følge av marginalisering	90 mill. kroner (45-223 mill. kroner)
Flere og bedre leveår ved et fysisk aktivt liv	780 mill. kroner (392-1960 mill. kroner)
Reduserte offentlige utgifter	30 mill. kroner (14-72 mill. kroner)
Sum prissatte virkninger	1,5 mrd. kroner (735 – 3 660 mill. kroner)
Ikke-prissatte virkninger	
Bedre inkludering ved økt sosial og demokratisk deltakelse	Middels positiv konsekvens
Andre nyttegevinster for barna	Liten positiv konsekvens
Reduserte kostnader til kriminalitet	Liten positiv konsekvens

De største gevinstene ved økt deltagelse ser vi er knyttet til at barn kan forvente flere og bedre leveår, både ved at de vil være mer i fysisk aktivitet, men også ved at deltagelse i fritidsaktiviteter kan ha positive virkninger som bidrar til et bedre liv hvor de forventes å leve lenger. Økt

deltagelse i fritidsaktiviteter forventes også å ha en betydelig effekt på arbeidsdeltagelsen til barna. Vi kan også forvente en liten reduksjon i offentlige utgifter.⁴

Resultatene er basert på estimer og forutsetninger, og det er usikkerhet knyttet til mange av tallene som er brukt i analysen. Det er spesielt usikkerhet knyttet til effekten av fritidsaktiviteter på skolegjennomføring, arbeidsdeltagelse og fysisk aktivitet som voksen, samt hvor lenge man må delta for å kunne oppnå varige gevinster. Vi bruker en del plass på å argumentere for at effekten av deltagelse i fritidsaktiviteter (isolert sett) på disse sentrale, samfunnsøkonomiske gevinstområdene er reell, men forholdsvis begrenset, samtidig som vi forutsetter at barna må delta over noe tid for å kunne forvente slike langsiktige gevinster.

Analysen er begrenset til organiserte fritidsaktiviteter og ser ikke på andre former for aktivitet, som egenorganisert trening eller deltagelse i fritidsklubber.

Analysen viser at det er store potensielle gevinster for samfunnet og for de enkelte individene som opplever disse gevinstene dersom man kan øke deltagelsen i fritidsaktiviteter hos barn i lavinntektsfamilier.

Etter vår vurdering viser dette gevinstpotensialet at det er rom for å gjennomføre også ganske omfattende tiltak på området, gitt at tiltakene som settes inn har gode muligheter for å betydelig øke deltagelsen til barn i lavinntektsfamilier. Tiltak som settes inn bør først vurderes gjennom en kost-nytteanalyse.

Vi gir ingen konkret anbefaling på hvordan man best mulig bør øke deltagelsen for barn i lavinntektsfamilier eller andre grupper med lavere deltagelse enn gjennomsnittet (for eksempel barn med nedsatt funksjonsevne), og har ikke gjort kost-nytteanalyser av konkrete tiltak.

Avslutningsvis i rapporten drøftes imidlertid utvalgte tiltak som kan øke deltagelsen i fritidsaktiviteter mer generelt, slik som tilskuddsordninger og fritidskasser. Dette er tiltak som potensielt kan gi gevinster for den enkelte og samfunnet som helhet, men hvor det ikke er gjort nytte-kostnadsanalyser.

1.2. Vi vet at manglende deltagelse i fritidsaktiviteter og et liv i utenforskap treffer mange av de samme barna

For de fleste er oppvekstvilkårene i Norge gode. 9 av 10 barn er tilfredse med foreldrene sine, nesten alle har gode venner der de bor og skolen oppleves som et sted for trivsel og mestring (Bakken, 2016; Utdanningsdirektoratet, 2016, Ungdata, 2019).

Forskning viser at deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter er viktig for fellesskap, identitet og mestring og gir barn og unge ferdigheter og erfaringer som har betydning senere i livet⁵.

Men: Det er i dag klare forskjeller i barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter.

⁴ Merk at potensialet for redusert offentlig ressursbruk i form av reduserte overføringer, budsjettøkonomisk sett, er større enn i tabellen, hvor kun samfunnsøkonomiske kostnader er inkludert. Overføringer og trygder er en budsjettkostnad, men ingen samfunnsøkonomisk kostnad, jf. DFØs veileder i samfunnsøkonomiske analyser. Selv om overføringen er en utgift for avsender vil den være en like stor inntekt for mottaker og nettovirkningen av overføringen er null.

⁵ Sletten, M. A., Strandbu, Å. & Gilje, Ø. (2015). Idrett, dataspilling og skole – konkurrerende eller «på lag»? Norsk pedagogisk tidsskrift, 05/2015 (Volum 99)

Undersøkelser fra Ungdata peker på at unge fra familier med lite økonomiske og kulturelle ressurser i mindre grad enn andre deltar i organiserte fritidsaktiviteter sammenlignet med andre barn⁶.

Barn som vokser opp i familier med mindre sosioøkonomiske ressurser viser dårligere kognitive og språklige ferdigheter i tester enn andre barn.⁷ Barn i lavinntektsfamilier har større sannsynlighet for å havne i et marginaliseringsløp og havne i utenforskap.⁸

1.3. Komplekse sammenhenger mellom deltagelse, helse og utenforskap

En analyse av gevinstene ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter for barn i lavinntektsfamilier vil også handle om virkninger knyttet til helse og utenforskap. Det er gjort mye forskning rundt de sosiale forskjellene eller den sosiale ulikheten på helseområdet, men hvor det likevel er betydelig usikkerhet knyttet til «hva som egentlig fører til hva» og «hvilken vei pilene går» (årsakssammenhenger).

Folkehelserapporten til FHI⁹ peker på at sammenhengen mellom sosiale forhold og helse er komplisert og at hvilken retning dette «årsak-virkningsforholdet» går, ikke er gitt og kan variere. Dette gjør forskning på sosial ulikhet og helse komplisert. Et eksempel er tobakksbruk. Tobakksbruk er mest vanlig blant personer med kort utdanning og kan føre til økt sykkelighet. Samtidig er det også slik at sykere personer i mindre grad deltar i arbeidslivet, og dermed har lavere inntekt. FHI konkluderer med at «ofte får man en vekselvirkning ved at begge disse sammenhengene opptrer samtidig».

Vår rapport må vurderes i en slik kontekst. Det er ikke mulig å komme med absolutte konklusjoner på dette området og våre beregninger er ment som en illustrasjon gitt visse modellforutsetninger.

1.4. Om rapporten

Formålet med rapporten er å beskrive de sentrale samfunnsøkonomiske gevinstene som oppstår som en konsekvens av økt deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter hos barn fra lavinntektsfamilier i grunnskolealder.

Samfunnsøkonomiske virkninger kjennetegnes ved at det påvirker produksjonen av varer og tjenester i samfunnet eller den samlede opplevde nytten eller velferden for aktørene som er berørt av et tiltak.

Vår hypotese er at betydelige gevinster kan oppstå dersom flere i denne gruppen deltar i fritidsaktiviteter og at dette kan synliggjøres på en god måte ved bruk av et samfunnsøkonomisk rammeverk.

⁶ Jacobsen, S.E., Andersen, P.L., Nordø, Å.D., Sletten, M., & Arnesen, D. (2021) Sosial ulikhet i barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. Rapport 2021:01. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

⁷ Duncan, G. J., Magnuson, K., & Votruba-Drzal, E. (2017). Moving beyond correlations in assessing the consequences of poverty. *Annual review of psychology*, 68:413-434.

⁸ Kinge, J. M., Øverland, S., Flatø, M., Dieleman, J., Røgeberg, O., Magnus, M. C., & Torvik, F. A. (2021). Parental income and mental disorders in children and adolescents: prospective register-based study. *International Journal of Epidemiology*, 50 (5): 1615–1627

⁹ <https://www.fhi.no/he/folkehelserapporten/samfunn/sosiale-helseforskjeller/?term=>

Rapporten forholder seg til føringer i veileder i samfunnsøkonomiske analyser¹⁰ og henter i tillegg inspirasjon fra tidligere analyser av samfunnsgevinster/ samfunnskostnader¹¹.

Samfunnsgevinstene er beregnet for et bestemt «basisår» (2023) og alle gevinster må derfor henføres til dette basisåret.

Rapporten er skrevet i perioden oktober 2024 til januar 2025 av analyseavdelingen i Bufdir. Oslo Economics har lest gjennom utkast til rapport og kommet med endringsforslag.

Rapportens oppbygning og arbeidsfaser kan oppsummeres i følgende kulepunkter:

- Beskrive problemstilling, relevante tall og fakta
- Vise relevante funn og sammenhenger fra forskning om fritidsaktiviteter og lavinntektsfamilier
- Metodebeskrivelse
- Beregne størrelsen på populasjonen / antall nye barn som vil delta i organiserte fritidsaktiviteter
- Identifisere og verdsette samfunnsøkonomiske virkninger ved økt deltagelse
- Estimere samfunnsgevinstene
- Vise eksempler på tiltak med formål om å øke deltagelsen i fritidsaktiviteter

For å definere barn i lavinntektsfamilier bruker vi samme definisjoner som SSB i deres beregninger av «andel barn under 18 år med vedvarende lav husholdningsinntekt». ¹² Her må gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) i en treårsperiode ha vært under 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme treårsperiode for å bli definert som en lavinntektshusholdning.

Vi vil videre avgrense oss til å se på gevinstene for barn i grunnskolealder (6-16 år), ettersom mindre barn i liten grad deltar i fritidsaktiviteter og at det er mot barn i grunnskolealder man må sette inn tiltak dersom man ønsker å oppnå økt deltagelse i fritidsaktiviteter.

Når det gjelder fritidsaktiviteter avgrenser oss til kun organiserte fritidsaktiviteter i denne rapporten. Det innebærer at vi ikke omtaler for eksempel deltagelse i fritidsklubber eller egen trening på treningssentre, selv om dette også er viktige aktiviteter som kan ha positive virkninger for barna og samfunnet. Svakere datagrunnlag for slike aktiviteter er blant årsakene til dette valget.

Vi vil også legge til at det er andre grupper enn barn i lavinntektsfamilier som deltar mindre enn majoriteten, slik som barn med funksjonsnedsettelse eller barn som mottar barnevernstiltak, men at vi har valgt å fokusere på barn i lavinntektsfamilier i denne rapporten.

¹⁰ [Veileder i samfunnsøkonomiske analyser | DFØ](#)

¹¹ For eksempel Bufdir (2024) – Helseutfordringer hos barn og unge i barnevernsinstitusjon – et samfunnsøkonomisk perspektiv

¹² <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/faerre-barn-lever-i-familier-med-lavinntekt>

2. Kunnskap om fritidsaktiviteter og barn i lavinntektsfamilier

Utgangspunktet er at de sosiale forskjellene er store når det gjelder deltagelse i fritidsaktiviteter. Eksempelvis har 84 prosent av de som vokser opp i familier med mange sosioøkonomiske ressurser deltatt i ungdomsidretten, mens kun 57 prosent av ungdom fra familier med færre ressurser har gjort det samme.¹³

Potensielle samfunnsgevinster av økt deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter blant barn i lavinntektsfamilier påvirkes av en rekke forhold. Det er blant annet viktig å forstå årsaker og barrierer til deltagelse, skole- og arbeidsdeltakelse og hvordan deltagelse virker inn på sentrale faktorer som helse, arbeidsdeltakelse og offentlig ressursbruk.

Vi omtaler her en del av forskningen rundt de ovennevnte forholdene. Denne kunnskapen blir nyttig når vi senere skal identifisere og verdsette virkninger av økt deltagelse i fritidsaktiviteter.

2.1. Årsaker til og barrierer for at ikke barn og unge deltar i organiserte fritidsaktiviteter

2.1.1. Kort om ulike barrierer for deltagelse

Det finnes en rekke barrierer for deltagelse eller forhold som bidrar til at det er ulik deltagelse i fritidsaktiviteter for personer med bestemte kjennetegn. Kunnskapsoppsummeringen fra Arnesen og Wøien Hansen (2024) peker på barrierer for deltagelse langs en rekke dimensjoner. De viser til at det er ulik deltagelse i fritidsaktiviteter utfra blant annet kjønn, sosioøkonomisk status, etnisitet, funksjonsnedsettelse, geografi og bosted og oppsummerer relevant forskning knyttet til den enkelte barrieren.

Frafall og årsaker til frafall drøftes også, herunder at grad av deltagelse reduseres utover i ungdomstiden, både på grunn av ulikt ambisjonsnivå, for lite tilpassede tilbud, ønske om mindre bundet fritid, andre aktiviteter og oppgaver (skole) som tar mer tid, endrede interesser, andelen av vennene som deltar i aktiviteten, familiens støtte og syn på fritidsaktiviteten.

Vi skal se litt nærmere på hvordan sosioøkonomisk status og familieøkonomi kan påvirke deltagelsen nedenfor.

2.1.2. Sosioøkonomisk status og betydningen av familieøkonomi for deltagelse i fritidsaktiviteter

Kunnskapsoppsummeringen til Arnesen og Wøien Hansen (2024) nevner at sosioøkonomisk status er en viktig dimensjon i spørsmålet om deltagelse i fritidsaktiviteter som handler om både de økonomiske og kulturelle ressursene barna har med seg hjemmefra. Det vises til Ungdata-undersøkelsene som finner at barn med foreldre med lav sosioøkonomisk status deltar mindre enn barn med foreldre med høyere sosioøkonomisk status. Dette handler ikke kun om at kostnadsnivået i mange aktiviteter kan være høyt, selv om det er noe forskning som viser at trang økonomi påvirker familiers muligheter til å betale for fritidsaktiviteter.¹⁴

¹³ [Ungdom og idrett i Norge - Ungdata](#)

¹⁴ Oslo Economics (2020)- Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne og ungdomsidretten

Kunnskapsoppsummeringen peker på at det også handler om at høyere sosioøkonomisk status i mange tilfeller innebærer andre kulturelle ressurser, annen foreldrepraksis, annen grad av foreldreinnstilling til deltagelse i fritidsaktiviteter, egen deltagelse som frivillig i fritidsaktiviteter osv.

Ungdom med innvandrerbakgrunn har oftere en lavere sosioøkonomisk status enn ungdom uten innvandrerbakgrunn. Ødegård mfl.¹⁵ viser at mye av forskjellen i deltagelse i organisert idrett mellom ungdom med innvandrerbakgrunn og annen ungdom kan forklares med foreldrenes utdanning, økonomi og hva slags fokus familien har på fysisk aktivitet og foreldreinvolvering i barnas fritidsaktiviteter.

Arnesen og Wøien Hansen (2024) oppsummerer forskningen rundt deltagelse i fritidsaktiviteter og hvordan deltagelsen varierer med ulike forhold, herunder sosioøkonomisk status. De peker på at sosioøkonomisk status er viktigere for å forklare deltagelse i idretten enn deltagelse i kulturaktiviteter, hvor kulturell kapital har mer betydning. Familieøkonomi blir ofte fremhevet som en barriere, men kunnskapsoppsummeringen finner at forskningen setter spørsmålsteget ved om familieøkonomi i seg selv kan forklare inntektsforskjeller i deltagelse. De trekker frem at inntektsforskjellene også kan *«speile kulturelle forskjeller i foreldrepraksiser og foreldres preferanse for deltagelse, altså at det gjerne ikke er tilfeldig hvilke aktiviteter barna begynner (eller lar være å begynne) i»* og at *«forskningen viser at barn og unges deltakelse varierer med de økonomiske og sosiale ressursene de har med seg hjemmefra.»*

Barstad og Sandvik (2015) peker på at økonomiske hindringer først og fremst er en sentral barriere for lavinntektsfamilier. To prosent av alle barnefamilier med barn i alderen 1-15 år oppgir at de ikke har råd til å la barna delta i regelmessige fritidsaktiviteter. Deres studie finner at barns sosiale relasjoner henger sammen med familiens sosioøkonomiske bakgrunn at det først og fremst er i den laveste kvartilen forskjellene særlig slår ut og hvor deltagelsen skiller seg mest ut fra resten av befolkningen.

Kort oppsummert peker forskningen på at familiens sosioøkonomiske status spiller en rolle og påvirker barns deltagelse i fritidsaktiviteter, men at svak familieøkonomi i seg selv ser ut til å ha en mindre viktig rolle enn man skulle tro utfra den offentlige debatten – og at det trolig er flere andre forhold ved det å tilhøre en familie med lav sosioøkonomisk status som bidrar mer til at deltagelsen er lavere for barn med denne bakgrunnen.

2.2. Forskning om sentrale sammenhenger

2.2.1. Fysisk aktivitet og bedre helserelatert livskvalitet

Helsedirektoratet (2024)¹⁶ viser at det i et livsløpsperspektiv er mulig å vinne 7,7 DALYs ved å være aktiv 5–20 minutter daglig med lett eller litt anstrengende aktivitet (fra inaktiv til delvis aktiv), ved omtrent 150 minutters ukentlig litt anstrengende fysisk aktivitet (fra inaktiv til fysisk aktiv) var gevinsten 10,8 DALYs.¹⁷

¹⁵ Ødegård, G., Bakken, A., & Strandbu, Å. (2016). Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo

¹⁶ Helsedirektoratet (2024). Vunne leveår og helsetapsjusterte leveår (DALYs) ved fysisk aktivitet. Økt fysisk aktivitet kan gi redusert sykdomsbyrde.

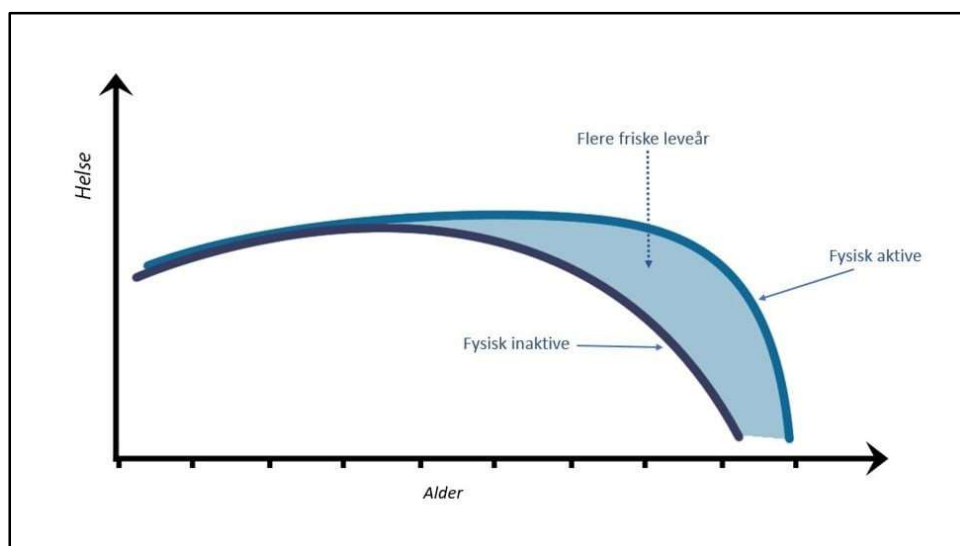
¹⁷ Se også omtale i vedlegget om bruk av slike helseøkonomiske begreper

Tabell 2 Helsedirektoratets forklaringer til ulike aktivitetsnivåer

Aktivitetsnivå	Forklaring aktivitetsnivå
Fysisk inaktiv	Denne gruppen sitter mye og beveger seg lite, og da hovedsakelig med aktivitet av lav intensitet.
Delvis fysisk aktiv	Omtrent 5–20 minutters daglig lett eller litt anstrengende aktivitet – f.eks. gange ca. 1–2 km.
Fysisk aktiv	Minst 20–40 minutter med litt anstrengende aktivitet, eller minst 10–20 minutter med anstrengende fysisk aktivitet hver dag, eventuelt en kombinasjon. F.eks. gange ca. 2–4 km.
Ekstra fysisk aktiv	Mer enn 40 minutter med litt anstrengende aktivitet, eller mer enn 20 minutter med anstrengende fysisk aktivitet hver dag, eventuelt en kombinasjon.

Figuren under (FHI) illustrerer hvordan gevinstene fra et fysisk aktivt liv kommer gjennom at personen opplever flere friske eller gode leveår og flere leveår.

Figur 1 Illustrasjon av vunnete leveår (FHI)

2.2.2. Oppvekst i lavinntekt og negative helseutfall (sosial ulikhet i helse)

Det finnes mye forskning om sammenheng mellom oppvekst i lavinntekt og helseutfordringer som overvekt eller lite fysisk aktivitet som voksen.

FHI skriver i Folkehelse rapporten¹⁸ at «når man sammenligner grupper i samfunnet, finner man systematiske forskjeller i helse. Grupper med lengre utdanning og høyere inntekt har en større andel med god helse enn grupper med kortere utdanning og lavere inntekt (Dahl mfl., 2014). Ikke bare har de nest fattigste bedre helse (i snitt) enn de aller fattigste, men de aller rikeste har også litt bedre helse enn de nest rikeste. Tilsvarende gjelder også for utdanningslengde. Sosioøkonomiske forskjeller danner med andre ord et mønster eller en gradient gjennom hele befolkningen (Sosial- og helsedirektoratet, 2005).

¹⁸ <https://www.fhi.no/he/folkehelse/rapporten/samfunn/sosiale-helseforskjeller/?term=>

FHI¹⁹ omtaler i arbeidet med «Oppvekstprofiler» betydningen av sosial ulikhet for barns helse og oppvekst og viser til tre studier^{20,21,22} som finner at desto flere ressurser familien har tilgjengelig, desto bedre fysisk og psykisk helse kan barnet forvente å ha gjennom livsløpet. Fløtten og Nielsen²³ viser at oppvekst i lavinntekt medfører økt risiko for svekket helse på lengre sikt.

Oppvekst i lavinntektshushold predikerer en mindre sunn livsstil og mindre fysisk aktivitet i voksen alder. Hyggen et al²⁴ skriver i en kunnskapsoppsummering at *«det aller meste av forskningen som undersøker den mulige sammenhengen mellom sosioøkonomisk status under oppvekst og fysisk aktivitet/ trening over livsløpet konkluderer med at det er en positiv sammenheng mellom høyere sosioøkonomisk status under oppvekst og høyere fysisk aktivitet på fritiden som voksen (Juneau mfl., 2015)»*

Sammenhengen mellom oppvekst i lavinntektsfamilier og helseutfordringer er kompleks og handler ikke bare om lav inntekt i seg selv, men også om flere andre faktorer som ofte følger med økonomiske vanskeligheter. Stress og psykisk helse, ernæring og helse, tilgang til helsetjenester, deltagelse i aktiviteter, samt boligforhold er områder som påvirker helseutfall og gjerne trekkes frem når man oppsummerer konsekvenser av oppvekst i lavinntektsfamilier.

Et eksempel på dette er fra Hyggen et al²⁵ hvor det heter at *«oppvekst i lavinntektsfamilier øker risikoen for utvikling av overvekt og fedme, gjennom oppvekst og i voksen alder. Det er likevel lite som tyder på en direkte sammenheng mellom mangel på økonomiske ressurser i husholdet og overvekt og fedme blant barn og unge. Den observerte sammenhengen handler mer sannsynlig om ulik livsstil, og for eksempel tilgang til grøntområder og muligheter til fysisk aktivitet.»*

2.2.3. Fysisk aktivitet i barndommen og et fysisk aktivt liv som voksen

Arnesen og Wøien Hansen²⁶ viser til Ligestad (2019) som finner at ungdom som sluttet med idrett, var i dårligere fysisk form og hadde lavere nivå av trivsel i trening og konkurranser enn ungdom som fortsatte å delta i organisert idrett. Dette funnet er relativt stabilt når det gjelder tid og kjønn.

Samme kunnskapsoppsummering viser til Kjønniksen mfl. (2008,2009) som fant at organisert aktivitet i barneårene og fysisk aktivitet i voksen alder henger sammen for begge kjønn. De som deltok i flere aktiviteter i barneårene (13-18 år) hadde særlig stor sannsynlighet for fysisk aktivitet

¹⁹ <https://www.fhi.no/op/oppvekstprofiler/betydningen-av-sosial-ulikhet-for-barns-helse-og-oppvekst/#referanser>

²⁰ Duncan, G. J., Magnuson, K., & Votruba-Drzal, E. (2015). Children and Socioeconomic Status Handbook of Child Psychology and Developmental Science: John Wiley & Sons, Inc.

²¹ Peverill, M., Dirks, M. A., Narvaja, T., Herts, K. L., Comer, J. S., & McLaughlin, K. A. (2021). Socioeconomic status and child psychopathology in the United States: a meta-analysis of population-based studies. Clinical psychology review, 83, 101933.

²² Kinge, J. M., Øverland, S., Flatø, M., Dieleman, J., Røgeberg, O., Magnus, M. C., & Torvik, F. A. (2021). Parental income and mental disorders in children and adolescents: prospective register-based study. International Journal of Epidemiology, 50 (5): 1615–1627.

²³ Fløtten, Tone & Roy A. Nielsen (2020). Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)

²⁴ Hyggen et al (2018)- Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier – 11/18

²⁵ Hyggen et al (2018)- Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier – 11/18

²⁶ Arnesen og Wøien Hansen (2024) - Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter, rapport 2024:4

i voksen alder (23 år). Blant de som var inaktive fortsatte mennene med å være inaktive også i voksen alder, mens inaktive kvinner i større grad ble aktive i voksen alder.

Resultater fra andre land er litt mer variable og Engstrøm (2008, 2010) finner ikke denne sammenhengen for svenske forhold, mens (Tammelin 2005; Telama mfl. 2005) finner at sammenhengen er der for finske forhold.

Enkelte studier (Telama, 1997) peker på at korrelasjonen²⁷ mellom deltagelse i barndommen og fysisk aktivitet i voksen alder er forholdsvis lav, men signifikant og ligger i intervallet 0,18 til 0,53 (9 år mellom tidspunktene).

En eldre rapport (Helsedirektoratet, 2007) har sett på fysisk aktive og potensielt aktive voksne og funnet at 65 % disse hadde fysisk aktive nære venner i oppveksten, men det kun var 44 % av de som ikke ønsker å komme i gang med fysisk aktivitet i voksen alder som hadde det samme. De fant tilsvarende sammenheng når det gjaldt aktive foreldre og søsken og deltagelse. Deres konklusjon var at «Resultatene fra denne studien vurdert sammen med funn fra andre studier kan tolkes dit hen at fysisk inaktive venner og familiemedlemmer i oppvekstperioden hemmer stimulans til fysisk aktivitet som ung, og at man som følge av det med større sannsynlighet blir fysisk inaktiv som voksen». De fant også at det var langt flere blant de ikke var potensielt aktive (44 prosent) som aldri hadde vært medlem i et idrettslag enn de som var aktiv i dag (22 prosent).

Vi understreker at forskning på helseutfall er komplisert og underliggende forhold som økonomisk og sosial bakgrunn kan påvirke resultatene i stor grad.²⁸

2.2.4. Deltagelse i fritidsaktiviteter og konsekvenser for psykisk helse og tilhørende virkninger

Kunnskapsoppsummeringen fra Arnesen og Wøien Hansen viser til Wium og Säfvenbom (2019) som med utgangspunkt i en undersøkelse blant skolelever i alderen 13–18 år finner at deltagelse i organisert idrett i større grad var knyttet til utviklingsfaktorer som sunn vekst, gode kognitive evner, psykisk velvære og lavere rusmiddelbruk enn selv-organisert fysisk aktivitet.²⁹

Hjalmarsson³⁰ ser på forholdet mellom deltagelse i aktiviteter, mobbing og vennskap. Det vises til at ungdom som ikke har muligheter for å delta i aktiviteter grunnet økonomiske årsaker i større grad opplever avvising fra sine jevnaldrende. Det å oppleve avvising antar vi at kan være en form for mobbing eller en indikasjon på ensomhet.

Deltagelse i fritidsaktiviteter har svært høy deltagelse på landsbasis og det å være med på disse aktivitetene må sies å være «å følge normen» for barn og unge. Cassidy mfl.³¹ fant at unge som oppfører seg «sosialt» og ønsker å være sosiale, oppfører seg på en måte som er i tråd med

²⁷ Korrelasjonskoeffisienten er et tall som ligger mellom -1 og 1. Hvis punktene ligger nøyaktig på en rett linje med positivt stigningstall, vil korrelasjonen være lik 1. Hvis det ikke er noen sammenheng, vil korrelasjonen være 0. Hvis punktene ligger nøyaktig på en linje med negativt stigningstall, vil korrelasjonen være -1

²⁸ [Sosial ulikhet påvirker helse – tiltak og råd - Helsedirektoratet](#)

²⁹ Wium og Säfvenbom (2019) - Participation in organized sports and self-organized physical activity

³⁰ Hjalmarsson, S. (2017). Poor kids? Economic Resources and Adverse Peer Relations in a Nationally Representative Sample of Swedish Adolescents

³¹ Cassidy, Dykas, Woodhouse (2011) - Loneliness and Peer Relations in Adolescence

normene i samfunnet, samt speiler stil og smak hos sine jevnaldrende er mindre ensomme enn andre barn.

Fyhn mfl.³² peker på at «frakoblingsprosessen» tidlig i forløpet til barna som dropper ut av skolen og havner utenfor arbeidslivet ofte handler om psykososiale problemer og at brutte eller manglende relasjoner, mobbing i skoleårene, lite tilhørighet blant jevnaldrende og ensomhet er blant forholdene som trekkes frem og som fører til en «negativ spiral av manglende mestring og selvfølelse».

Dette er forhold som indirekte kan underbygge en hypotese om at deltagelse i fritidsaktiviteter kan virke positivt på en del unges psykiske helse, ved at deltagelse i fritidsaktiviteter handler om nettopp relasjoner med andre, tilhørighet blant jevnaldrende og mestring.

2.2.5. Deltagelse i fritidsaktiviteter og konsekvenser for skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse

Oslo Economics (2021) viser til at personer som ikke fullfører videregående utdanning har mellom 2,5 og 3 år lavere forventet levealder, sammenlignet med personer som fullfører videregående utdanning, men ikke tar høyere utdanning (Folkehelseinstituttet, 2018). De peker også på at det er forskjeller i levealder basert på yrkesvalg og yrkesdeltagelse. I perioden 2009-2013 levde yrkespassive personer mellom 3,5 og 7,5 år kortere enn gjennomsnittet i befolkningen (Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø, 2021).³³ Oslo Economics (2021) beregner også at 25 prosent av alle barn med oppvekst i lavinntektsfamilier i gjennomsnitt havner i utenforskap som voksne.

Fysisk aktivitet kan bidra til økt konsentrasjonsevne³⁴ som igjen er viktig for læring. Deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter kan som nevnt over ha en positiv effekt på kognitive evner og psykisk velvære som vi igjen antar kan påvirke skolehverdagen og læring.

Forskning på områder som handler om barns oppvekstvilkår og sammenhengen med utfall som fullføring av skole og deltagelse i arbeidslivet er krevende fordi det er så mange forhold som påvirker litt eller kan påvirke hverandre og det er vanskelig å peke på entydige årsak-virkningsforhold. Eksempelvis er det vanskelig å si hva ved en oppvekst i et lavinntekts-hushold som gjør at fritidsdeltagelsen blir lav eller hvorfor en slik oppvekst predikerer en mindre sunn livsstil i voksen alder.³⁵

I rapporten «En barndom for livet» viser det nedsatte ekspertutvalget til en rekke forskningsartikler ser på hvorfor en oppvekst i lavinntekt kan påvirke barns læring, utvikling og helse negativt. Fyhn mfl.³⁶ viser til en rekke studier og rapporter som undersøker sammenhengene mellom risikofaktorer (brutte eller manglende relasjoner, mobbing,

³² Fyhn, Radlick, Sveinsdottir (2021) - Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET)

³³ Oslo Economics bruker derfor 5 år som et estimat på antall flere leveår for personer som er yrkesaktive i sin analyse

³⁴ Watson et al (2017) - Effect of classroom-based physical activity interventions on academic and physical activity outcomes: a systematic review and meta-analysis

³⁵ Hyggen mfl. peker, til det sistnevnte, på at det er lite som tyder på at det er en direkte sammenheng mellom økonomiske ressurser og overvekt og fedme hos unge her, men at det heller handler om ulik livsstil, tilgang til grøntområder og muligheter til fysisk aktivitet.

³⁶ Fyhn, Radlick, Sveinsdottir (2021) - Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET)

konsentrasjonsvansker, oppvekst i lavinntekt mm) og utfall som utenforskap i ung alder. Arnesen og Wøien Hansen³⁷ viser i sin kunnskapsoppsummering også til forskning som finner at deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke flere av disse risikofaktorene for utenforskap.

Hvor sterk er sammenhengen mellom deltagelse i fritidsaktiviteter og unngått utenforskap?

Ingen studier vi har funnet kan fastslå at det er en kausal sammenheng mellom deltagelse i fritidsaktiviteter og unngått utenforskap eller hvor sterk en slik kausal sammenheng er. Vi kan derfor ikke lene oss på forskning som kan si noe sikkert om hvor stort bidraget fra kun økt deltagelse i fritidsaktiviteter er på utfall som skolegjennomføring og fremtidig arbeidsdeltagelse. Kunnskap om denne størrelsen er en sentral forutsetning for å gjennomføre samfunnsøkonomiske beregninger.

Vi kan ikke slå fast at det er en kausal sammenheng mellom deltagelse i fritidsaktiviteter og fullføring av skole, men vår vurdering er at litteraturen vi har vist til i hvert fall sannsynliggjør at deltakelsen har et potensiale for å gjøre oppveksten til barna bedre og påvirke risikofaktorene for å ikke fullføre skoleløpet.

Vi er klar over at det ikke er mulig å finne et «fasitsvar» på dette, men skal forsøke å komme litt nærmere et anslag på denne størrelsen gjennom drøfting med ulike innganger til problemet. Vi forsøker å si mer om dette i analysedelen av rapporten.

2.2.6. Kunnskap om samfunnsøkonomiske kostnader ved lav arbeidsdeltagelse

En sentral samfunnsøkonomisk kostnad ved manglende deltagelse i fritidsaktiviteter er at en risiko for at individene ikke deltar i arbeidslivet og dermed ikke bidrar med skatteinntekter til samfunnet (produksjonstap). Ulike rapporter har tidligere forsøkt å beregne denne kostnaden

Samfunnsøkonomisk Analyse (Rapport r22-2020) finner at gevinstene ved å stå 10 år i arbeidslivet er 4,2 mill. kroner.

Vista Analyse (Rapport 2014-09) beregnet nåverdien for samfunnet av å flytte en ungdom fra et livsløp uten arbeid til et livsløp med arbeid i 35 år til 11,6 mill. kroner 2013-kroner. Oppjustert med veksten i grunnbeløpet blir dette om lag 15 mill. kroner i 2024.

Alternativt kan man som Oslo Economics (2021) ta utgangspunkt i gjennomsnittlig årslønn for nedre kvartil, utdanning på vgs. nivå, som er 430 000 kroner (2020 kroner) eller om lag 500 000 kroner, målt i 2023-kroner og multiplisere med antall år i arbeidslivet.

De tre beregningsmåtene har rimelig like, årlige kostnader og vi velger å benytte sistnevnte tilnærming i rapporten.

³⁷ Arnesen og Wøien Hansen (2024) - Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter, rapport 2024:4. Rapporten viser til at flere forskningsbidrag har sett på sammenhengen mellom fritidsdeltakelse og utfall knyttet til barn og unges subjektive velvære (Nordbø mfl., 2020), ensomhet (Haugen mfl., 2013) og skolekarakterer (Sletten mfl., 2015).

3. Teoretisk fundament og forutsetninger for analysen

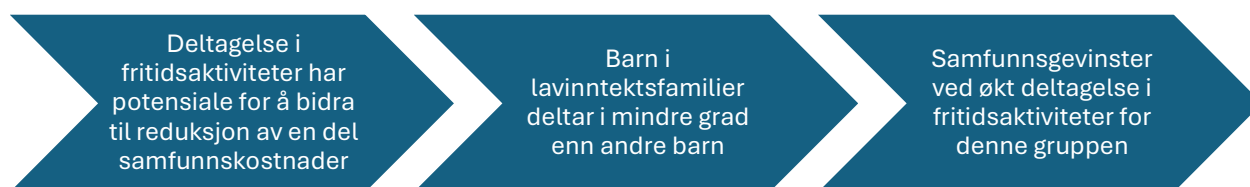
3.1. Innledning

I kapittel 3 vil vi beskrive hvordan analysen skal gjennomføres og hvilke valg og avgrensninger som må tas for å kunne beregne samfunnsgevinstene ved at barn i lavinntektsfamilier deltar like mye som andre barn. Vi følger stegene i arbeidsprosessen som ble omtalt i kap. 1.4.

Vi vil også beskrive vår arbeidshypotese om hvorfor det vil kunne oppstå samfunnsgevinster, samt forklare litt mer rundt hvilke samfunnsøkonomiske virkninger vi inkluderer (og ikke inkluderer) i en slik rapport. Teksten i kapittel 3.3 om hvordan man henfører alle relevante samfunnsgevinster til et «basisår» (2023) er ganske teoretisk og litt krevende å følge.

For å belyse de potensielle gevinstene av økt deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter blant barn i lavinntektsfamilier kan man ta utgangspunkt i kostnadene av at denne gruppen har lavere deltagelse enn barn generelt og at litteraturen vi henviste til i kapittel 2 indikerer at det potensielt er en del samfunnskostnader forbundet med lav deltagelse i fritidsaktiviteter. Dette illustreres i figuren under.

Figur 2 Sammenheng mellom deltagelse og samfunnsgevinster

Vi skal se at det er et potensiale for samfunnsgevinster gjennom redusert behov for offentlig ressursbruk, økt nytte for berørte grupper (målt som flere og bedre leveår) og produksjonsgevinster (økt arbeidsdeltagelse) i tråd med prinsipper for beregning av samfunnsøkonomiske kostnader.³⁸

Et hvert forsøk på å tallfeste størrelsen på slike potensielle samfunnsgevinster er forbundet med usikkerhet. Vi mener likevel det er fornuftig å gi et estimat på størrelsen på relevante virkninger og være åpen om forutsetningene for beregningene. Tross usikkerhetene i anslagene, vil en slik sammenstilling bidra til økt forståelse for hvilke størrelser som kan påvirkes av økt deltagelse og hvor det største gevinstpotensialet er.

Økt forståelse for problemomfanget (og gevinstpotensialet) kan bidra til økt kunnskap i pågående diskusjoner om sosiale forskjeller i barns deltagelse i fritidsaktiviteter eller hvor omfattende tiltak som bør vurderes på området i fremtiden. Vår rapport fokuserer på gevinstpotensialet og er ingen fullstendig nytte-kostnadsanalyse, men anslagene gir et godt grunnlag for fremtidige kost-nyttevurderinger av tiltak på feltet.

3.2. Overordnet om vår arbeidshypotese

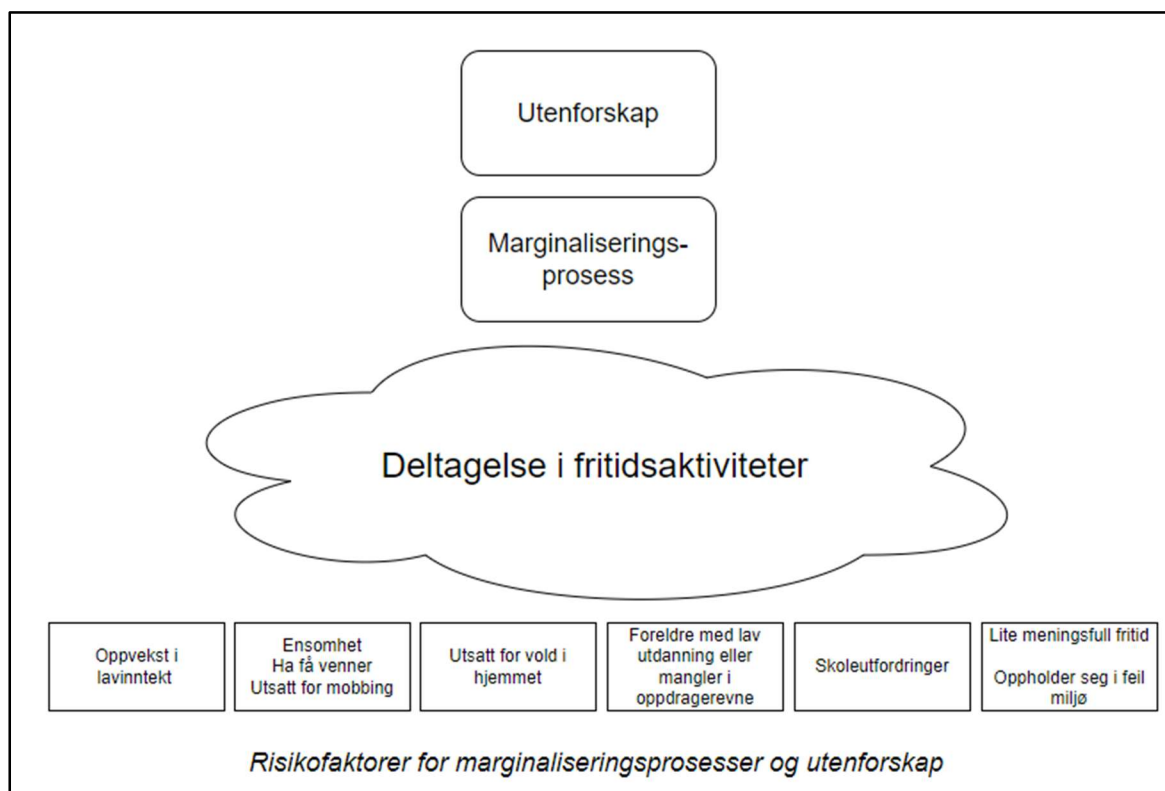
Det finnes som nevnt en stor mengde forskning og rapporter som omhandler temaene deltagelse i fritidsaktiviteter, sosial ulikhet, marginalisering og utenforskap.

³⁸ Se for eksempel Bufdir (2024) – Sektorveileder i samfunnsøkonomiske analyser

Vårt utgangspunkt og vår arbeidshypotese, basert på litteraturgjennomgangen i kapittel 2, er at deltagelse i fritidsaktiviteter særlig har et potensiale for å redusere omfanget av marginalisering og utenforskap i samfunnet. Måten dette kan skje på er at deltagelsen i fritidsaktiviteter påvirker kjente risikofaktorer³⁹ for å havne i et marginaliseringsløp som kan lede til utenforskap. Vår hypotese er at økt deltagelse for barn i lavinntektsfamilier kan redusere andelen som marginaliseres eller havner i utenforskap og derigjennom føre til betydelige samfunnsøkonomiske gevinster. Dette illustreres i figuren under.

Den store utfordringen i analysedelen i kapittel 4 er å gjøre vurderinger rundt hvor stor påvirkning deltagelse i fritidsaktiviteter har på drivere for samfunnsøkonomiske gevinster, slik som fysisk aktiv livsstil gjennom livet og fremtidig arbeidsdeltagelse. Det er derfor i denne analysen utarbeidet ulike scenarier for å illustrere potensielle samfunnsgevinster.

Figur 3 Deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke risikofaktorer for marginalisering og utenforskap

3.3. Hvilken periode måler vi gevinster ved økt deltagelse for?

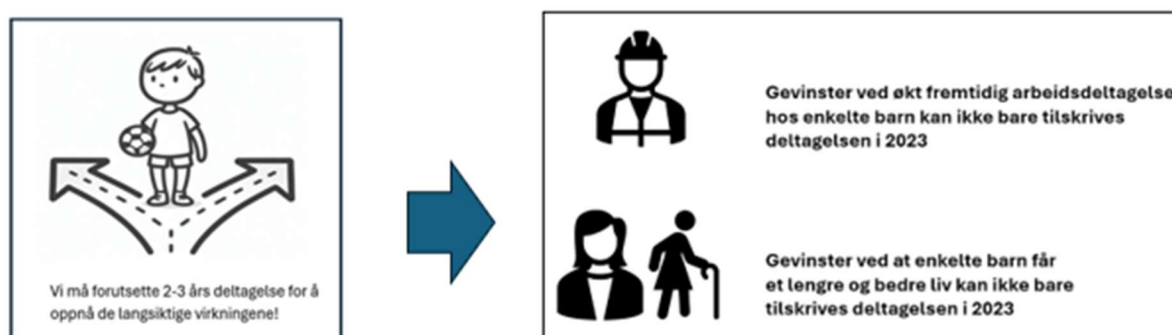
I analysen må vi gjøre noen valg for hvilke mulige gevinster som skal tas med, for hvilket år eller hvilke perioder. Vi tar utgangspunkt i gevinster som genereres som følge av en tenkt situasjon hvor barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder øker sin deltagelse i fritidsaktiviteter i et basisår, 2023. Vi vil på denne måten identifisere de samfunnsøkonomiske gevinstene ved økt deltagelse for denne gruppen som kan tilskrives 2023.

³⁹ Risikofaktorene er basert på bl.a. Meld St. 32 (2020-21), Oslo Economics 2021-42, NOVA 11/2018, ISF/NORCE (2024) og «En barndom for livet»

Utfordringen er at økt deltagelse for disse barna i 2023 ikke bare innebærer gevinster for samfunnet i 2023. Eksempelvis vil det det kunne oppstå «ringvirkninger» av deltagelsen også i årene etter 2023. Økt deltagelse i fritidsaktiviteter for barna i 2023 kan for eksempel føre til økt arbeidsdeltagelse ved at noen flere barn klarer å gjennomføre skoleløpet og deretter kommer seg ut i arbeidslivet, kanskje 30-40 år frem i tid. I tillegg vil det være gevinster for samfunnet forbundet med at personer dør senere enn de ellers ville, både fordi den enkelte vinner leveår og at produksjonen i samfunnet økes. Gevinstene ved eventuell økt sannsynlighet for å leve lenger pga. økt fysisk aktivitetsnivå gjennom økt deltagelse vil ikke inkluderes om man avgrenser analysene til 2023. Om deltagelse i fritidsaktiviteter innebærer redusert risiko for tidlig død bør en andel av samfunnsgevinstene forbundet med dette tilskrives deltagelsen i 2023.

Vi mener fremstillingen blir feil dersom de antatte samfunnsøkonomiske gevinstene av at deltagelsen fører til at noen barn deltar i arbeidslivet for resten av sitt voksne liv, kun skal «gevinstføres» i ett bestemt år (2023). Vi velger derfor en pragmatisk tilnærming og antar at, ikke alle, men en andel av, disse fremtidige gevinstene kan tilskrives året 2023 utfra en logikk om at barna må ha deltatt «over noe tid» for at det skal være troverdig at deltagelse kan påvirke «store» langsiktige virkninger som arbeidsdeltagelse. Vi legger i denne analysen til grunn at «over noe tid» er en periode på 2-3 år og benytter 2,5 år i beregningene.

Figur 4 Illustrasjon av vår forutsetning om at deltagelse må skje over noe tid for å kunne medføre visse samfunnsgevinster

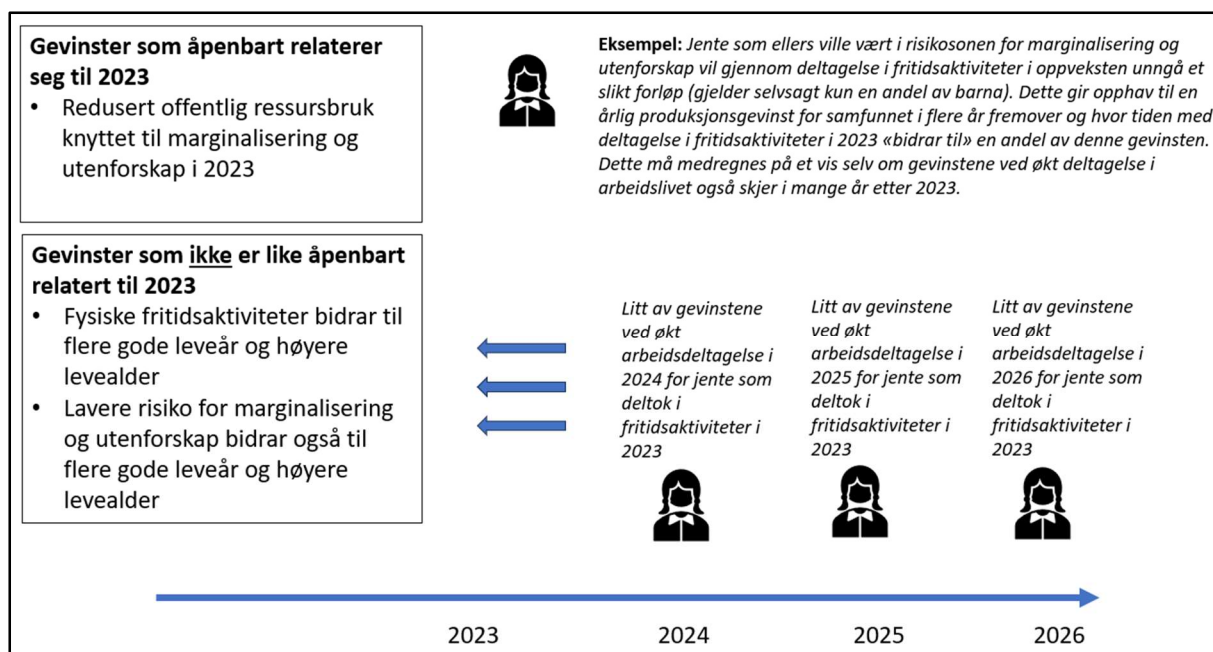

Det innebærer i praksis at 40 prosent av de samfunnsøkonomiske gevinstene relatert til fremtidig produksjonsgevinst (økt arbeidsdeltagelse og flere leveår som følge av økt deltagelse i fritidsaktiviteter tilskrives året 2023.

Når gjelder redusert offentlig ressursbruk ved at økt deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke marginalisering- og utenforskap, er det kun den anslåtte reduksjonen i ressursbruken i basisåret (her: 2023) som inkluderes.

I figuren under illustrerer vi hvordan både gevinster som åpenbart kan relateres til basisåret (redusert offentlig ressursbruk i 2023) og gevinster som ikke like åpenbart kan relateres til basisåret (fremtidig økning i arbeidsdeltagelsen og flere gode leveår) inkluderes i vår beregning.

Figur 5 Illustrasjon av ulike kategorier gevinster og tidsperioder

Vi benytter derfor følgende gevinstelementer i vår beregningsmetode:

- Gevinster ved antatt redusert ressursbruk i offentlig sektor i 2023, avgrenset til offentlige tjenester som er rettet inn mot marginalisering og utenforskap (med utgangspunkt i Oslo Economics (2021))
- Nyttegevinster for barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder som får økt helserelatert livskvalitet (økt levetid, flere gode leveår) ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter
- Relevant andel av fremtidig produksjonsgevinst (økt arbeidsdeltagelse) som skyldes økt deltagelse i fritidsaktiviteter for barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder i analysen antas å bidra til økt arbeidsdeltagelse
- I tillegg inkluderer vi skattefinansieringsgevinster (gevinster forbundet ved at redusert offentlig ressursbruk medfører et lavere behov for skatteinnkreving)

Problemstillingene som er drøftet over er ikke «unike» og vårt inntrykk er at de oppstår alle rapporter og forskningsarbeid hvor man beregner samfunnsøkonomiske kostnader (eller gevinster) med utgangspunkt i et bestemt år.⁴⁰ Eksempelvis skriver Menon følgende i sin rapport om samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner:

«Kostnadsanslagene i denne rapporten er knyttet til konsekvensene i 2021 av vold i nære relasjoner. I samsvar med det metodiske rammeverket, kan dette være kostnader knyttet til privat eller offentlig ressursbruk, tap av helsemessig livskvalitet og redusert verdiskaping i den norske økonomien innenfor kalenderåret. Det er verdt å bemerke at konsekvensene kan være knyttet til voldshendelser som ligger flere år tilbake i tid.

Med to unntak er alle kostnadsanslagene gjennomført med metoder som kartlegger kostnader som faller innenfor året 2021. Unntakene er knyttet til konsekvenser av død, og konsekvenser av vold mot barn. Ved disse to tilfellene benyttes det en nåverdiberegning knyttet til det fremtidige

⁴⁰ Se for eksempel nylig publisert doktorgrad fra Universitetet i Oslo:
<https://www.duo.uio.no/handle/10852/94146>

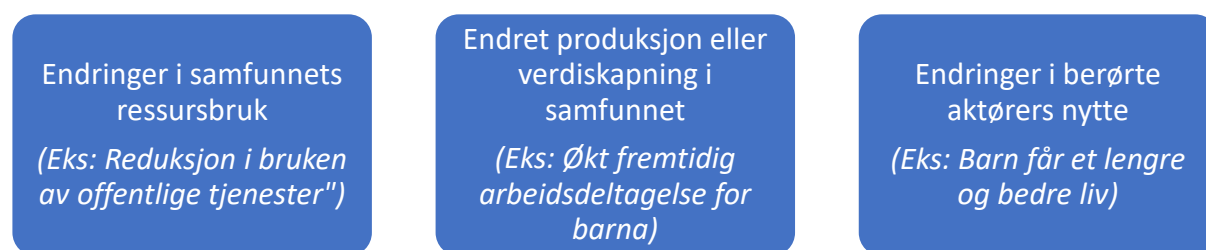
tapet av hendelsene (antall dødsfall og antall barn som rammes av vold i nære relasjoner for første gang i 2021).»

3.4. Hvilke typer samfunnsøkonomiske virkninger inkluderer vi i rapporten?

Vi vil beskrive de sentrale samfunnsøkonomiske gevinstene som oppstår som en konsekvens av økt deltagelse hos barn fra lavinntektsfamilier i grunnskolealder.

Samfunnsøkonomiske virkninger kjennetegnes ved at det påvirker produksjonen av varer og tjenester i samfunnet eller den samlede opplevde nytten eller velferden for aktørene som er berørt av et tiltak. Påvirkning av produksjonen kan enten skje ved at volum endres eller ved at det er endringer i måten produksjonen gjøres på. Dette innebærer at alle samfunnsøkonomiske virkninger i praksis kan knyttes til kategoriene «endringer i samfunnets ressursbruk», «endret produksjon i samfunnet» eller «endringer i aktørenes nytte». Virkninger som er av en annen type enn virkningene i figurene under er ikke samfunnsøkonomiske virkninger.

Figur 6. Samfunnsøkonomiske virkninger kan knyttes til tre ulike kategorier

Vi redegjør nærmere for hvilke virkninger som inkluderes i rapporten i kap. 4.1.

3.5. Er det samfunnsøkonomiske virkninger vi ikke inkluderer i rapporten?

I rapporten forsøker vi å prissette sentrale virkninger knyttet til både nyttegevinst, redusert offentlig ressursbruk og produksjonsgevinst.

Andre virkninger som redusert kriminalitet, påvirkning på sosial og demokratisk deltagelse osv. har vi behandlet som ikke-prissatte virkninger. Kompleksitet og uklare årsakssammenhenger mellom kriminalitet, lavinntekt og deltagelse i fritidsaktiviteter gjør det vanskelig å behandle en antatt virkning som redusert kriminalitet som noe annet enn en ikke-prissatt virkning.

Vi har – av tidshensyn - ikke gjennomført en omfattende gjennomgang av alle offentlige virksomheter som kunne tenkes å bli påvirket av økt deltagelse i fritidsaktiviteter, men heller tatt utgangspunkt i Oslo Economics (2021) sine beregninger for hvilke offentlige utgifter som er relatert til marginalisering og utenforskap. Vi har deretter gjort antagelser rundt hvor mye deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke utenforskap og – helt overordnet - lagt til grunn at de offentlige utgiftene relatert til disse områdene kan reduseres tilsvarende. Dette er naturligvis en grov forenkling, men som likevel kan illustrere at reduserte utfordringer bør medføre noe reduksjon i de offentlige utgiftene.

4. Samfunnsgevinstene av at barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder deltar i fritidsaktiviteter i samme grad som andre barn

4.1. Innledning

Formålet med rapporten er å identifisere og prissette sentrale samfunnsøkonomiske gevinster som oppstår ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter for målgruppen.

For å kunne å prissette virkningene, må vi først identifisere hvilke nyttevirksomheter det er snakk om. Vi har brukt såkalte virkningskjeder, se DFØs veileder i samfunnsøkonomiske analyser kap. 3.3.2, for å identifisere relevante virkninger.

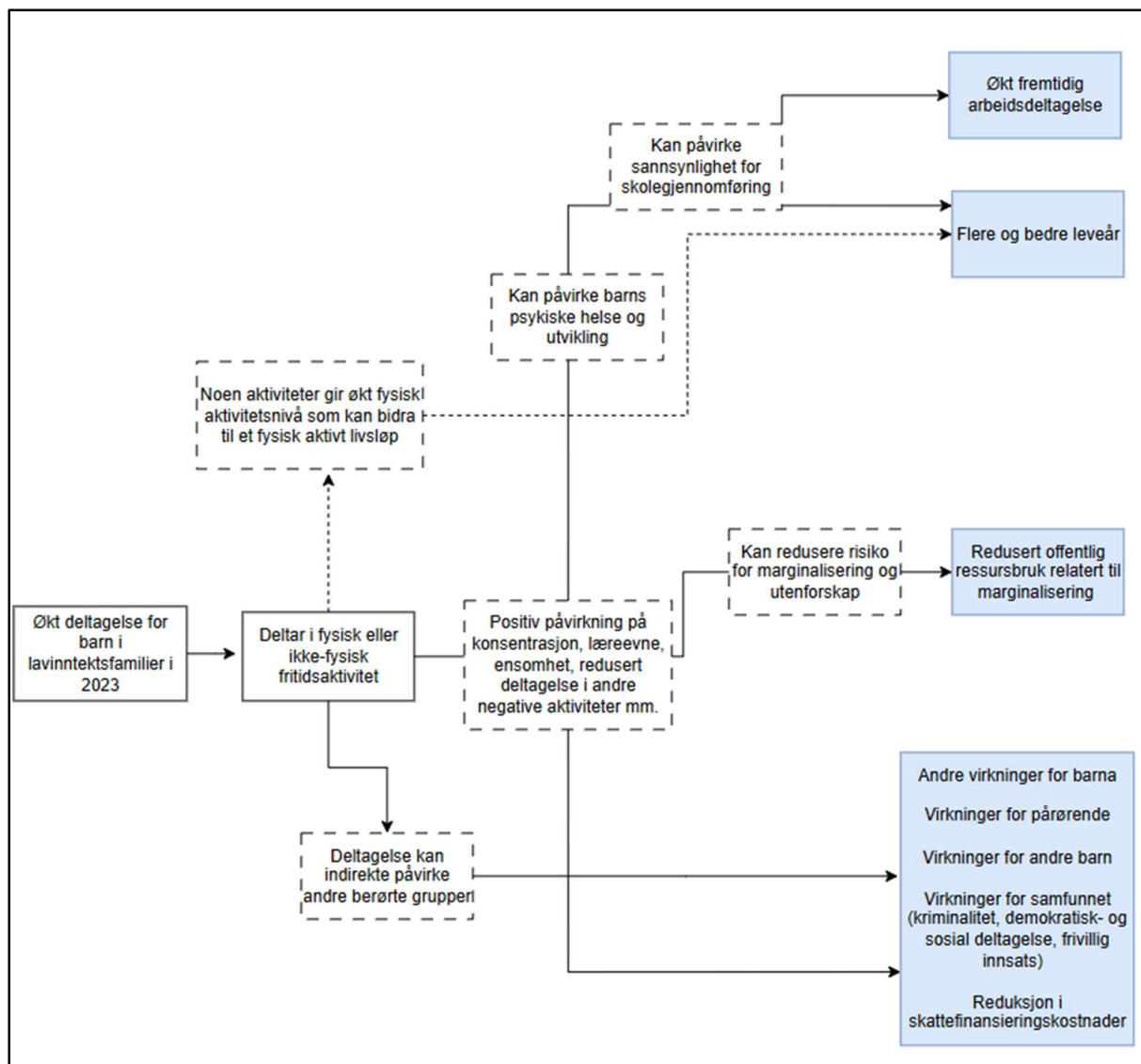
Første steg i en slik prosess er å identifisere hvilke grupper som berøres dersom barn i lavinntektsfamilier deltar mer i fritidsaktiviteter. Barn og unge (særlig de i lavinntektsfamilier som ikke deltar fra før), pårørende til barna, tilbydere av fritidsaktiviteter, offentlige virksomheter som jobber med tiltak mot marginalisering og utenforskap og øvrige deler av samfunnet er sentrale, berørte grupper i denne analysen.

De resterende stegene handler om å identifisere hvilke forhold (her: økt deltagelse i fritidsaktiviteter) det er som fører til at det oppstår endringer for disse berørte gruppene og hvordan årsaksforholdene til slutt fører til det vi omtaler som «samfunnsøkonomiske virkninger» eller «sluttvirkninger».

Ved identifisering av virkninger vil det alltid være usikkerhet knyttet til de ulike leddene i virkningskjeden og i hvilket omfang de ulike virkningene vil inntreffe. Vi forsøker å basere våre vurderinger på fakta og forskningsfunn som det refereres til i rapporten. Kunnskapen om hvor sterke disse sammenhengene er vil imidlertid variere og det vil derfor være behov for å gjøre egne forutsetninger rundt størrelsen på disse.

Figuren nedenfor viser hvordan vi – litt forenklet - ser for oss at samfunnsøkonomiske virkninger oppstår i vårt eksempel.

Figur 7 Virkningskjede for økt deltagelse i fritidsaktiviteter hos barn i lavinntektsfamilier i 2023

I vår modell vil økt deltagelse i fritidsaktiviteter gjennom de effektene dette har på blant annet konsentrasjons- og læreevne, ensomhet og meningsfull tidsbruk, bidra til økt sannsynlighet for bedre psykisk helse og utvikling og skolegjennomføring, som igjen bidrar til at flere deltar i arbeidslivet som voksne og at de lever både bedre og lenger (de to øverste blå boksene).

Modellen legger også til grunn at de positive effektene fra deltagelse i fritidsaktiviteter vil redusere risikoen for marginalisering og utenforskap og dermed bidra til redusert offentlig ressursbruk relatert til marginalisering (den tredje blå boksen).

Vi mener også at den økte deltagelsen potensielt kan påvirke andre grupper, slik som pårørende, andre barn eller andre deler av samfunnet, for eksempel ved at økt deltagelse kan ha noe å si for hvor mye frivillig innsats som ytes i samfunnet (den nederste blå boksen).

Den eneste forskjellen på fysiske og ikke-fysiske fritidsaktiviteter vises gjennom den stiplede linjen i virkningskjemaet, hvor fysiske fritidsaktiviteter har ytterligere en vei inn til flere og bedre leveår ved at deltagelsen kan bidra til et fysisk aktivt liv.

Neste steg blir å forsøke å prissette de identifiserte virkningene i tråd med DFØs veileder i samfunnsøkonomiske analyser.⁴¹ Tabellen under oppsummerer hvilke konkrete samfunnsøkonomiske virkninger vi vurderer i vår rapport og om vi har prissatt virkningen, vurdert virkningen som en ikke-prissatt virkning eller om vi kun har omtalt virkningen uten å vurdere størrelsen nærmere.

Tabell 3 Identifiserte virkninger i analysen

Navn på virkning	Kategori	Prissatt eller ikke-prissatt?
Økt fremtidig arbeidsdeltagelse for barna	Produksjonsgevinst	Prissatt
Økt frivillig innsats i fritidsaktivitetene	Produksjonsgevinst	Prissatt
Flere leveår ved å unngå et liv i marginalisering	Nyttegevinst	Prissatt
Flere og bedre leveår ved å leve et fysisk aktivt liv	Nyttegevinst	Prissatt
Nyttegevinster knyttet til økt demokratisk og sosial deltagelse	Nyttegevinst	Ikke-prissatt
Andre nyttegevinster for barna av økt deltagelse	Nyttegevinst	Ikke-prissatt
Nyttegevinster for pårørende eller andre barn	Nyttegevinst	Kun omtalt, ikke vurdert nærmere
Reduserte offentlige utgifter til marginalisering og utenforskap	Redusert offentlig ressursbruk	Prissatt
Samfunnsøkonomiske gevinster ved straffereaksjoner (kriminalitet)	Redusert offentlig ressursbruk/ nyttegevinst/produksjonsgevinst	Ikke-prissatt
Reduserte skattefinansieringskostnader	Effektivitetsgevinst	Prissatt

Vi vil i de følgende avsnittene beskrive våre vurderinger rundt størrelsen på de samfunnsøkonomiske gevinstene i form av produksjonsgevinst (kap.5), nyttegevinst/ økt helserelatert livskvalitet (kap. 6), redusert offentlig ressursbruk (kap. 7). De samlede gevinstene og andre konklusjoner fremkommer i kapittel 8.

⁴¹ DFØ – veileder i samfunnsøkonomiske analyser

4.2. Sentrale tallstørrelser i analysen

4.2.1. Befolkningsstørrelse og skole- og arbeidsdeltagelse for ulike grupper

SSB (2021)⁴² skriver at «på landsbasis begynner 98 prosent av alle elever på videregående skole høsten etter at de avsluttet ungdomsskolen. Nesten 5 prosent av barna som tilhørte lavinntektsgruppa var *ikke* registrert i videregående opplæring. Av dem som startet i videregående og ikke var i lavinntekt som barn fullførte 76 prosent videregående opplæring med studie- eller yrkeskompetanse etter 5-6 år, hvorav 62 prosent fullførte på normert tid. Blant dem som tilhørte lavinntektsgruppa er det bare 58 prosent som har fullført videregående, hvorav 44 prosent fullførte på normert tid. I overkant av en fjerdedel av lavinntektsgruppen sluttet i videregående underveis.»

Oslo Economics (2021) estimerer at 25 prosent av barn i lavinntekt statistisk sett havner i utenforskap.⁴³

SSB (2024)⁴⁴ skriver at 10,6 prosent eller 102 600 barn var tilhørende en husholdning med vedvarende lave husholdningsinntekter i 2022.

Tabell 4 Befolkning, etter alder (SSB-tabell 07459, 2023)

	Personer
	2023
6 år	61 475
7 år	61 705
8 år	62 098
9 år	62 445
10 år	64 417
11 år	65 002
12 år	66 883
13 år	68 029
14 år	67 343
15 år	65 646

Vi definerer her grunnskolen til å være unge i alderen 6-15 år. Det var 645 000 barn totalt i dette utvalget i 2023, hvorav om lag 444 000 på barnetrinnet og 201 000 på ungdomstrinnet. Basert på dette anslår vi at antall barn som lever i en lavinntektsfamilie i grunnskolealder utgjør **68 370** (10,6 prosent) og at disse fordeler seg på 47 064 på barnetrinnet og 21 306 på ungdomstrinnet.

⁴² [Barn i vedvarende lavinntekt klarer seg litt dårligere i utdanning og arbeid – SSB](#)

⁴³ Oslo Economics (2021) - Figur 3-4: Beregnet antall samt andel av marginaliserte barn og unge i identifiserte risikogrupper som havner i utenforskap eller med ukjent status som voksne

⁴⁴ [Færre barn lever i familier med lavinntekt – SSB](#)

Tabell 5 Estimering av antall barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder

	Antall barn i 2023
Estimert antall barn fra lavinntektsfamilier i grunnskolealder (10,6 %)	68 370
Herunder:	
Barnetrinnet	47 064
Ungdomstrinnet	21 306

Basert på SSB (2021) over kan vi legge til grunn at 67 000 av de 68 370 starter på videregående opplæring. Vi kan også basert på SSB (2021) anta at 58 prosent eller 38 861 av disse fullfører videregående utdanning (ikke nødvendigvis på normert tid). Basert på Oslo Economics (2021) sine anslag kan vi anta at 25 prosent eller 17 092 barn i vårt utvalg havner utenfor arbeidslivet som voksne.

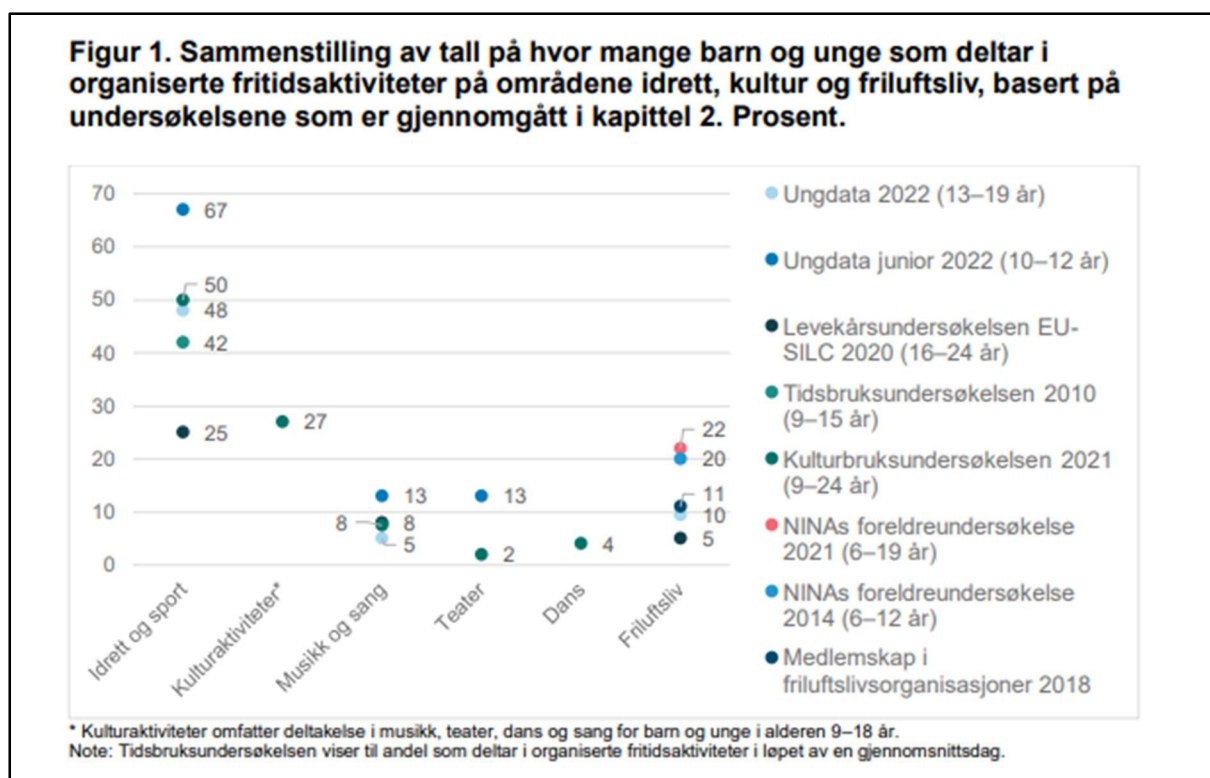
4.2.2. Ulike kilder til informasjon om deltagelse i fritidsaktiviteter

Det finnes flere innganger til kunnskap om norske barns deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. Kunnskapsoppsummeringen fra Arnesen og Wøien Hansen (2024)⁴⁵ nevner Ungdata, Ungdata junior, levekårsundersøkelsen EU.SILC 2020, tidsbruksundersøkelsen 2010, kulturbruksundersøkelsen 2021, NINAs foreldreundersøkelser 2014 og 2021 og medlemskap i friluftslivsorganisasjoner 2018 som relevante kilder.

Deres figur under viser hvordan deltagelsen på landsbasis varierer (for ulike aldersgrupper) med de ulike kildene.

⁴⁵ Arnesen og Wøien Hansen (2024) - Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltagelse i fritidsaktiviteter, rapport 2024:4

Figur 8 Ulike kilder til informasjon om deltagelse i fritidsaktiviteter

Figuren viser at det er variasjon mellom kildene. Vi vil i det følgende fokusere mest på Ungdata og Ungdata junior.

Ungdata er en nasjonal undersøkelse som kartlegger hvordan barn og ungdom har det, og hva de driver med på fritiden. Den gjennomføres blant elever på mellomtrinnet, ungdomstrinnet og i videregående opplæring over hele Norge. Ungdata dekker et bredt spekter av temaer, inkludert forhold til foreldre, venner, skole, lokalmiljø, fritidsaktiviteter, helse og trivsel. [For eldre elever inkluderer undersøkelsen også spørsmål om rusmiddelbruk, seksualitet, risikoførførelse og vold.](#)

Ungdata junior er en del av Ungdata som retter seg mot elever på mellomtrinnet (5.–7. trinn). Denne undersøkelsen har som mål å kartlegge de mest sentrale områdene i barns liv, som livskvalitet, helse, venner, skoletrivsel, fritidsaktiviteter og forhold til foreldre. [Siden 2017 har over 150 000 barn deltatt i Ungdata junior.](#)

Ungdata-undersøkelsene utføres av Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet – storbyuniversitetet, i samarbeid med de sju regionale kompetansesentrene innen rusfeltet (KORUS). Siden 2010 har nesten alle kommuner deltatt og de fleste kommuner gjennomfører undersøkelsen hvert tredje år.

4.2.3. Anslag for økningen i antall barn som deltar i organiserte fritidsaktiviteter

FHI⁴⁶ viser, basert på tall fra Ungdata, 2021, at 62 prosent av alle barn på ungdomstrinnet er med i organiserte fritidsaktiviteter, mens kun 49 prosent i det laveste segmentet for sosioøkonomiske ressurser.

Ungdata junior (Surveybanken, nasjonale tall 2020-2022) viser at 76,3 prosent av alle barn på 5. til 7. trinn deltar, mens kun 66,9 prosent av barna i det laveste segmentet for sosioøkonomiske ressurser deltar. Vi kjenner ikke deltagelsen for gruppene på 1. til 4. trinn, men legger her til grunn at den er identisk med 5. til 7. trinn.

Antall barn i lavinntektsfamilier på grunnskolenivå er estimert til 68 370.

Tabell 6 Anslag for økningen i antall barn som vil delta i organiserte fritidsaktiviteter

Anslag for deltagelsen i dag hos barn i lavinntekt for 1. til 7. trinn: 31 486 ($0,669 \cdot 47\,064$)
Anslag for deltagelsen hos barn i lavinntekt for 1. til 7. trinn dersom de deltok like mye som resten av befolkningen: 35 910 ($0,763 \cdot 47\,064$)
Økningen tilsvarer 4 424 barn på 1. til 7. trinn
Anslag for deltagelsen i dag hos barn i lavinntekt for 8. til 10. trinn: 10 440 ($0,49 \cdot 21\,306$)
Anslag for deltagelsen hos barn i lavinntekt for 8. til 10. trinn dersom de deltok like mye som resten av befolkningen: 13 210 ($0,62 \cdot 21\,306$)
Økningen tilsvarer 2 770 barn på 8. til 10. trinn

I sum ville en slik endring medført at **7 194** ($4\,424 + 2\,770$) nye grunnskolebarn fra lavinntektsfamilier ville deltatt i fritidsaktiviteter.

4.2.4. Anslag for økt deltakelse i fysiske og ikke-fysiske fritidsaktiviteter

Vi vil i beregningene av samfunnsgevinster ha behov for å gjøre et skille mellom fritidsaktiviteter som innebærer mye og lite fysisk aktivitet, men kjenner ikke til gode anslag på fordelingen fysisk og ikke-fysiske organiserte fritidsaktiviteter.

Vi baserer oss derfor på figuren i kap. 4.2.2 som viser ulike kilders tall for deltagelse i ulike former for fritidsaktiviteter. Det er behov for å gjøre enkelte avgrensninger. Aktiviteten må innebære

⁴⁶ [Betydningen av sosial ulikhet for barns helse og oppvekst - FHI](#)

middels eller høyt aktivitetsnivå for å kategoriseres som fysisk aktivitet.⁴⁷ For kulturaktiviteter legger vi til grunn at dans hører inn under fysiske aktiviteter, mens sang/musikk og teater ikke inngår under fysiske aktiviteter.

Både Ungdata og kultur- og mediebruksundersøkelsen finner at om lag halvparten av alle 13-19 åringer driver med idrett og sport. Tall fra Ungdata junior (2022) forteller oss at 67 prosent i 1. til 7. klasse drev med idrett, 15 prosent svarte at de spilte instrument eller sang, og 13 prosent svarte at de drev med teater eller dans. Det gir oss litt mer informasjon om fordelingen blant kulturaktivitetene. Vi ser også at idrettsaktiviteten er høyere for de lavere årskullene i grunnskolen.

Basert på tabellen over og annen omtale i dokumentet om hvilke typer fritidsaktiviteter barn i grunnskolen deltar på, anslår vi at **75** prosent av deltagelsen hos denne gruppen er fysiske fritidsaktiviteter og at **25** prosent kan sies å være andre typer organiserte fritidsaktiviteter. Dette er en skjønnsmessig vurdering med noe usikkerhet.

5. Produksjonsgevinst

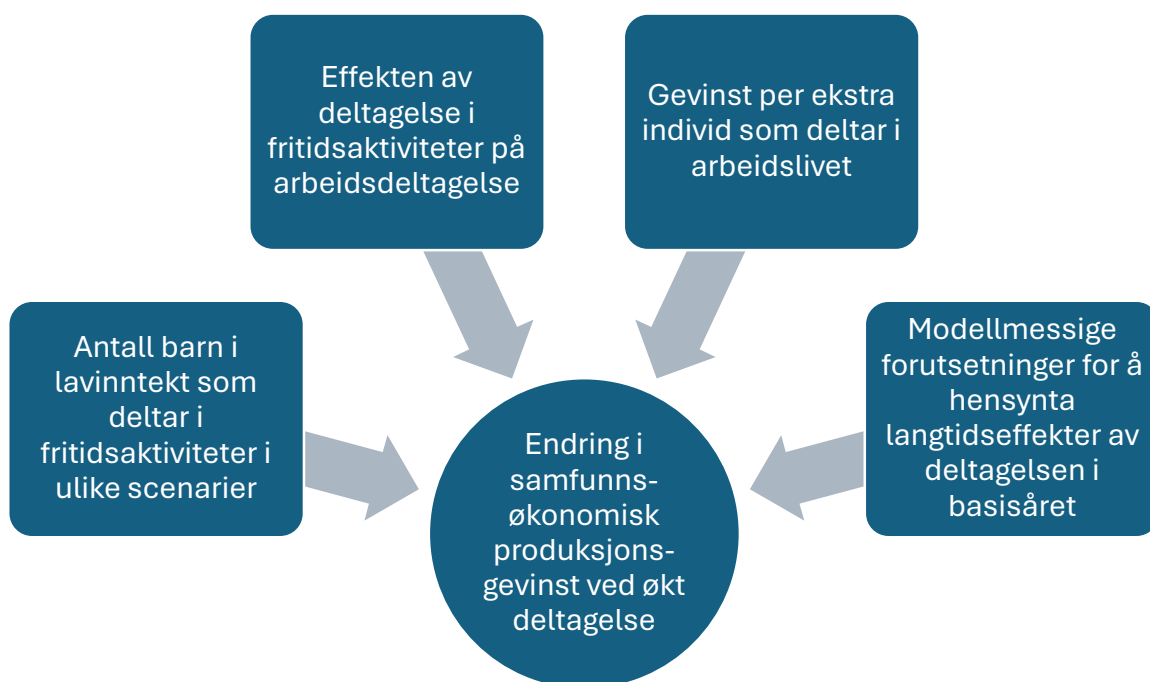
Produksjonsgevinst er en form for samfunnsøkonomisk gevinst beskriver det at personer bidrar mer til produksjonen av varer og tjenester i samfunnet enn de ellers ville ha gjort. Dette skjer gjennom økt arbeidsdeltagelse. Vår hypotese er at økt deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter vil påvirke barns oppvekst og innebære en produksjonsgevinst i form av unngått marginaliseringsprosess og økt arbeidsdeltagelse for noen av barna.

5.1. Hvordan beregne produksjonsgevinsten for barna ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter?

Følgende fire forhold må på plass for å beregne hvor stor produksjonsgevinsten ved at alle barn i lavinntektsfamilier på grunnskolen hadde deltatt like mye (med samme prosentandel) i fritidsaktiviteter som gjennomsnittet i befolkningen. Dette illustreres også i figuren under.

⁴⁷ Få friluftslivsaktiviteter vil være å regne som organiserte fritidsaktiviteter (4H og Speideren vil være det, men antas uansett å være omtrent like mye fysisk som ikke-fysisk organisert fritidsaktivitet og vil ikke påvirke våre estimater for andeler).

Figur 9 Faktorer ved beregning av produksjonsgevinst

Av disse boksene er det først og fremst beregning av den isolerte effekten av økt deltagelse i fritidsaktiviteter på fremtidig arbeidsdeltagelse for det enkelte barn som er krevende og vi vil omtale dette nærmere nedenfor.

5.2. Effekt av deltagelse i fritidsaktiviteter på skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse

Vi har funnet lite forskning som ser direkte på denne problemstillingen eller forsøker å isolere denne effekten. Vi må derfor tilnærme oss problemet fra ulike sider og forsøke å bruke all denne informasjonen til å utarbeide et anslag på effekten. Dette vil naturligvis være et anslag med betydelig usikkerhet.

Vi vil se på verdioverføringsstudier, egne drøftinger av hvordan deltagelse kan påvirke risikofaktorene for utenforskap og hva forskning sier om effekten av tiltak som rettes mot barn og familier i lavinntekt.

5.2.1. Verdioverføringsstudier

Dersom det finnes andre, lignende tiltak hvor det er målt effekt på skolegjennomføring/ arbeidsdeltagelse, så kan slike studier potensielt brukes som «overføringsverdier» i vår kontekst.

Deltagelse i barnehage har for eksempel litt av de samme formålene og effektene som deltagelse i fritidsaktiviteter. Deltagelse i både barnehage og fritidsaktiviteter bidrar til at man lærer både formelle og mer uformelle ting gjennom lek/aktivitet, man inkluderes bedre i samfunnet ved å gjøre det samme som de fleste andre på samme alder og skaffer seg felles referansepunkter, gjør morsomme aktiviteter / fyller tiden med noe meningsfullt, bra for språkutvikling hvis man er fremmedspråklig, man er ofte i mer fysisk aktivitet enn uten disse aktivitetene og aktiviteten overvåkes av kvalifiserte voksne. Barn i lavinntektsfamilier deltar i mindre grad enn majoritetsbefolkningen i begge tiltak. Forskjellene er først og fremst alder når

tiltaket skjer og at barnehage er et mer omfattende tiltak, både målt i antall dager og antall timer per dag.

En hypotese er at deltagelse i fritidsaktiviteter har en del av de samme effektene på arbeidsdeltagelse som deltagelse i barnehage, men at de positive effektene i sum antas å være mindre, all den tid det er et mer uformelt/ uregulert og mindre kostnadskrevende tiltak.

Hva vet vi om effektene av økt barnehagedeltagelse?

I arbeidet med en ekspertgruppes anbefalinger («Et jevnere utdanningsløp») ble det gjort en gjennomgang av effekten av kjente tiltak knyttet til barnehage/ dekningsgrad i barnehage. Gjennomgangen viser at økt barnehagedekning i gjennomsnitt antas å føre til ca. 5 prosentpoeng - eller om lag 8-9 prosent - høyere gjennomføring av videregående utdanning for barn i lavinntektsgruppene (sosial bakgrunn: grunnskole eller lavere eller ingen registrert utdanning).⁴⁸

⁴⁹

Oppsummert gir dette oss (gitt at barnehage har god nok overføringsverdi til vårt tilfelle) en indikasjon på at deltagelse i slike tiltak nok har en påvirkning på fullføring av utdanningsløp og at for barnehager antyder forskningen en effekt på 8-9 prosent.

5.2.2. Vurdering av effekten gjennom påvirkningen på risikofaktorer for marginalisering og utenforskap

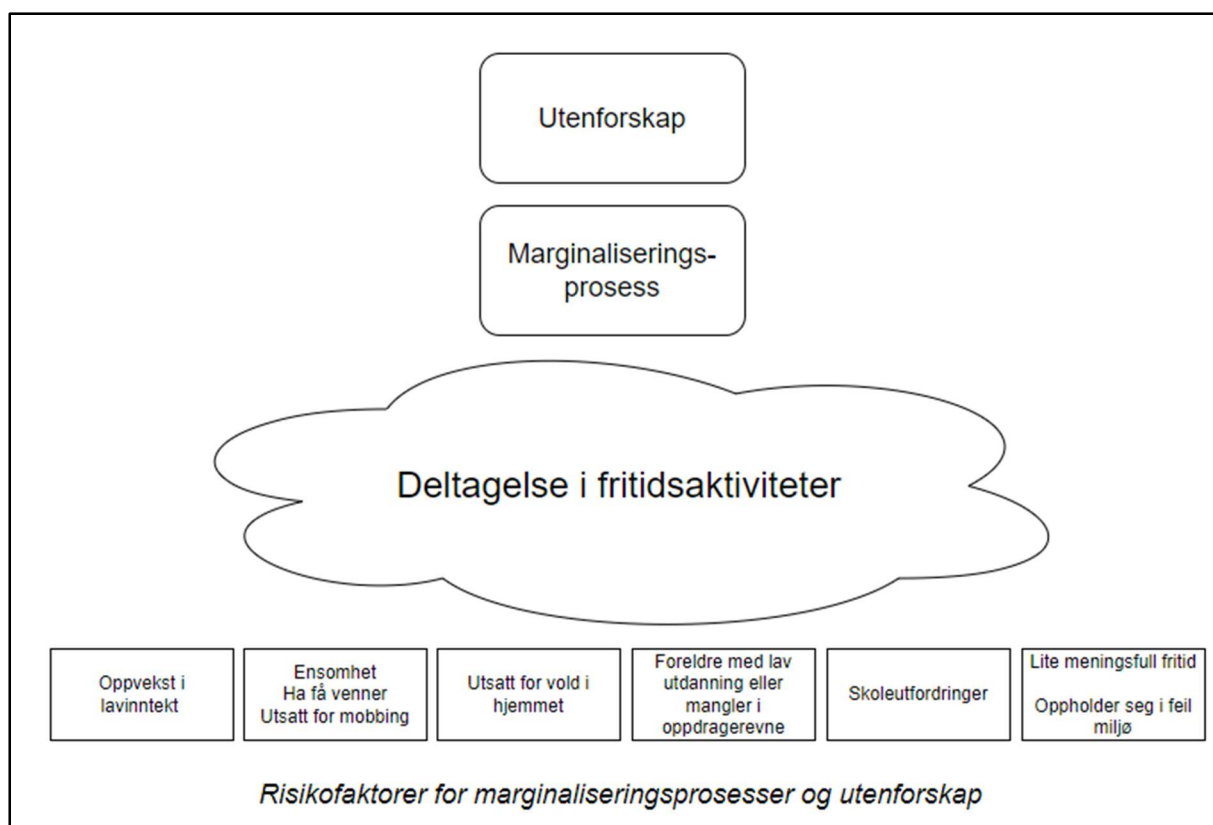
Det finnes som vi har omtalt tidligere en stor mengde forskning og rapporter som omhandler temaene deltagelse i fritidsaktiviteter, sosial ulikhet, marginalisering og utenforskap. I figuren nedenfor har vi forsøkt å peke på hvilke risikofaktorer⁵⁰ for å havne i et marginaliseringsløp som kan lede til utenforskap som nevnes i flere av rapportene (nederst) og at deltagelse i fritidsaktiviteter (midten) kan påvirke flere av disse risikofaktorene på en positiv måte og derigjennom redusere andelen som marginaliseres eller havner i utenforskap (øverst).

⁴⁸ Bhuller/ Fleisje (2024) Notat om beregning av langtidsvirkninger av tiltak i utdanningssystemet – til ekspertgruppe «Et jevnere utdanningsløp» [Et jevnere utdanningsløp - regjeringen.no](https://regjeringen.no)

⁴⁹ Gjennomgangen viser at det er variasjon i effekt, både når det gjelder utfall som gjennomføring av vgs. og inntekt, samt hvorvidt tiltaket har utjevneende effekt mellom sosioøkonomiske grupper. 5 prosentpoeng er snitt av utfall i studiene som er vurdert. Gitt at 58 prosent av barn i de laveste sosioøkonomiske gruppene fullfører vgs., vil 5 prosentpoeng effekt av barnehagedeltagelse tilsvare 8-9 prosent økt gjennomføring av vgs. for denne gruppen.

⁵⁰ Risikofaktorene er basert på bl.a. Meld St. 32 (2020-21), Oslo Economics 2021-42, NOVA 11/2018, ISF/NORCE (2024) og «En barndom for livet»

Figur 10 Hvordan deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke risikofaktorer og utfall

Vi kan se litt nærmere på hvorvidt og i hvilken grad deltagelse i fritidsaktiviteter kan påvirke den enkelte risikofaktoren for å havne i et marginaliseringsløp eller havne i utenforskap. Våre vurderinger rundt dette vises i tabellen under. Formålet med dette steget er å få et inntrykk av om deltagelse i fritidsaktiviteter har et lite, middels eller stort potensial for å påvirke skolefullføring og arbeidsdeltagelse.

Tabell 7 Muligheten til å påvirke sentrale risikofaktorer gjennom økt deltagelse i fritidsaktiviteter

Risikofaktor	Kan økt deltagelse påvirke risikofaktoren?	Omfang
Oppvekst i lavinntektsfamilie	Merk at lavinntektsfamilier har også mange andre kjennetegn utover det å ha lite penger. Økt deltagelse påvirker ikke om familien skal fortsette å være fattig eller ei, men gjør at de negative konsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie kan bli noe mindre. Fritiden til de unge er en viktig del av hverdagen og oppveksten deres.	Noe, men trolig begrenset
Ensomhet, få venner	Deltagelse med andre i aktiviteter må antas å kunne redusere ensomheten. Ensomhet er å ikke ha noen andre å være sammen med. Omfang vil avhenge av i hvor stor grad man kommer inn i miljøet og trives det.	Noe, potensielt ganske mye
Mobbing	Det er ulike årsaker til at noen blir mobbet. Deltagelse i en fritidsaktivitet, særlig om man «mestrer» aktiviteten, kan nok i noen tilfeller redusere	Noe, men trolig begrenset

	tilfeller av mobbing som for eksempel skyldes at andre barn mener man er «annerledes».	
Omsorgssvikt, vold eller overgrep i hjemmet	Risikofaktoren vil være der og i liten grad påvirkes av deltagelse i fritidsaktivitet. Konsekvensen av å bo i et slikt hjem kan i noen grad påvirkes positivt ved at man er et tryggere sted / fravær fra hjem med vold. Positivt å være sammen med trygge voksenpersoner	Noe, men trolig begrenset
Foreldre med lav utdanning, foreldre med mangler i oppdragerevner	Økt deltagelse påvirker i liten grad risikofaktorene, men mangler i oppdragerevne kan også innebære at foreldre aldri ser poenget med fritidsaktiviteter selv om barna selv har lyst til dette. Deltagelse vil redusere konsekvensene av slike forhold.	Noe, men trolig begrenset
Utfordringer på skolen, evnen til konsentrasjon og læring	Begrenset og indirekte virkning. Utfordringer på skolen handler også om mange andre forhold enn det som skjer på fritiden/ i fritidsaktivitetene. Kan gi et «fristed» og arena hvor man «lykkes» noe som i neste steg kan påvirke skolesituasjonen. Fritidsaktiviteter kan påvirke evnen til å lære og konsentrere seg. Deltagelsen kan potensielt påvirke psykisk helse gjennom mindre ensomhet og mobbing, samt bidra til fravær av rus og derigjennom gi bedre rammer for skolegang.	Noe, potensielt en del effekt
Lite meningsfull fritid, egne rusproblemer eller foreldres rusproblemer, andre utfordringer med miljøet man oppholder seg i	Påvirker i noen grad risikofaktorene. Deltagelse i aktiviteter vil både forhindre rusbruk i den aktuelle tiden men også bidra til at man holder seg unna andre aktiviteter/ andre miljøer som innebærer risiko for rusbruk. Fravær fra tid i hjem med rusproblematikk. Barn i fritidsaktiviteter ruser seg mindre enn andre barn. Eksempler fra samfunnsøkonomiske analyser av «gatelag» i fotball viser at tiltaket har god effekt på rus og at man havner i et bedre miljø med en mer meningsfull fritid og de positive virkningene det kan ha.	Noe, potensielt en del effekt

Kort oppsummert ser vi at deltagelse i fritidsaktiviteter har et potensiale for å påvirke de fleste av risikofaktorene i noen grad – selv om det er vanskelig å generalisere om slike forhold. Dette indikerer at det er sannsynlig at fritidsaktiviteter har en form for påvirkning på risikoen for marginalisering eller utenforskap.

Videre ser vi også at risikofaktorene som trekkes frem er på områder på flere sektorer hvor man alternativt kunne gått inn med andre «tunge» tiltak enn å sikre alle barn fra lavinntektsfamilier deltagelse i fritidsaktiviteter. Spørsmålet (som vi ikke vet svaret på) er hvor stor effekt vil et slikt tiltak ha opp mot alle andre tiltak som kunne vært rettet inn mot risikofaktorene.

Hvis vi, rent teoretisk, tenker oss at «maksimal effekt» av alle tiltak rettet inn mot risikofaktorene ville vært at svært få havner i marginaliseringsprosesser og utenforskap, hvor stor del av denne

«maksimale effekten» tror vi et tiltak som sikrer alle barn i lavinntekt deltagelse i fritidsaktiviteter på nivå med andre barn, ville stått for? Det er forsøkt illustrert i figuren under⁵¹.

Figur 11 Tiltaksområders muligheter til å påvirke risikoen for marginalisering og utenforskap

Det finnes ikke noe sikkert svar på dette spørsmålet, men poenget med figuren er at det er enkelt å se for seg andre kraftfulle tiltak som alene eller sammen ville hatt stor effekt. Fritidsaktiviteter og tiltak som faktisk treffer ønsket målgruppe vil åpenbart ha en verdi og få effekter på barns oppvekst og videre liv, men vi ser at det er store og viktige områder som nevnes i de andre sirklene – områder som treffer viktige deler av problemet og har potensiale for stor effekt.

Vårt poeng er at tiltak som gir økt deltagelse i fritidsaktiviteter i lys av dette må antas å ha et potensiale for å ha en viss effekt på skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse, men at man må

⁵¹ Risikofaktorer og mulige tiltaksområder er hentet fra bl.a. Meld St. 32 (2020-21), Oslo Economics 2021-42, NOVA 11/2018, ISF/NORCE (2024) og «En barndom for livet»

forvente at den er forholdsvis begrenset, hvis den sees opp mot summer av andre, potensielle store satsinger på familienes inntekt, barn og unges psykiske helse, på skoleområdet eller omfattende arbeidsmarkedstiltak rettet mot unge arbeidssøkere.

5.2.3. Kunnskap om effekter av tiltak rettet inn mot barn og familier i lavinntekt

En siste inngang til mer kunnskap om størrelsen på effekter, får vi ved å se på hva ekspertutvalget bak «En ny barndom for livet» skriver om hva forskningen sier om effekter av ulike tiltak rettet inn mot barn og familier i lavinntekt. De fant at det finnes tiltak på en rekke områder som kan ha/ ser ut til å ha effekt på sentrale områder som helse, læring og utvikling – forhold som er viktige for skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse. Vi har forsøkt å oppsummere deres vurderinger av effekten av tiltak rettet mot barn og familier i lavinntekt kort under:

1. **Inntektssikring:** Økte inntekter har positive effekter på helse, utvikling og læring for barn i lavinntektsfamilier, spesielt for de nederst i inntektsfordelingen, men ikke for de med middels til høy inntekt.
2. **Helsestasjon og foreldreveiledning:** Helsestasjoner i Norge gir viktig støtte til foreldre. Foreldreveiledning, både i grupper og gjennom hjemmebesøk, kan forbedre foreldrepraksis og barns utvikling. Foreldrepraksis varierer med utdanningsnivå og dårlig foreldrepraksis kan gi barn ulike utgangspunkt før de starter på skolen.
3. **Barnehage:** Barnehager av høy kvalitet kan forbedre skoleprestasjoner og arbeidslivsutsikter for barn i fattige familier. Disse barna har større utbytte av barnehage enn barn fra høyere inntektsgrupper.
4. **Skole:** Skolen er avgjørende for å forhindre at fattigdom går i arv. Tidlig læring og lekbasert pedagogikk er viktig for barns ferdighetsutvikling. Målrettet undervisning og kvalifiserte mentorer kan redusere forskjeller i skoleprestasjoner.
Gode skoleprestasjoner og god læring er forhold som er relevante for graden av skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse.
5. **Skolehelsetjenesten:** Viktig for barn fra lavinntektsfamilier, med potensial for stor nytte gjennom samarbeid med lærere og miljøterapeuter.
6. **Fritidsaktiviteter:** Begrenset forskning på effektene av fritidsaktiviteter, men deltakelse kan forbedre skolerresultater, redusere adferdsproblemer og øke psykisk velvære. Dette er forhold som er relevante for graden av skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse. Vanskelig å si sikkert om dette skyldes aktiviteten eller bakenforliggende forskjeller mellom barn og unge. Ekspertgruppen mener at det på et teoretisk grunnlag er gode grunner til å tro at organiserte fritidstilbud har positive effekter både på kort og lang sikt
7. **Tett og helhetlig oppfølging:** Familiekoordinatorer kan forbedre livskvaliteten for barn gjennom bedre forståelse av familien som helhet. Forskingen er lovende, men effektene er usikre.
8. **Barnevern:** Barn som mottar bistand fra barnevernet er svært sårbare. Det er lite forskning på effektene av barnevernstiltak, men mer kunnskap er nødvendig. Viser eksempler på at en ettervernsreform førte til at flere fullførte videregående skole og begynte i utdanning, sammenlignet med kontrollgruppe.

9. **Nabolageffekter og områdesatsinger:** Nabolag påvirker barns skoleprestasjoner og fremtidige inntekt. Enkelte tiltak, som gratis kjernetid i barnehager, viser gode resultater, men det er behov for mer forskning på effektive nabolagstiltak. Enkelte sektorspesifikke områdesatsinger, som gratis kjernetid i barnehager og foreldreveiledning, viser gode resultater på barns utvikling og helse.

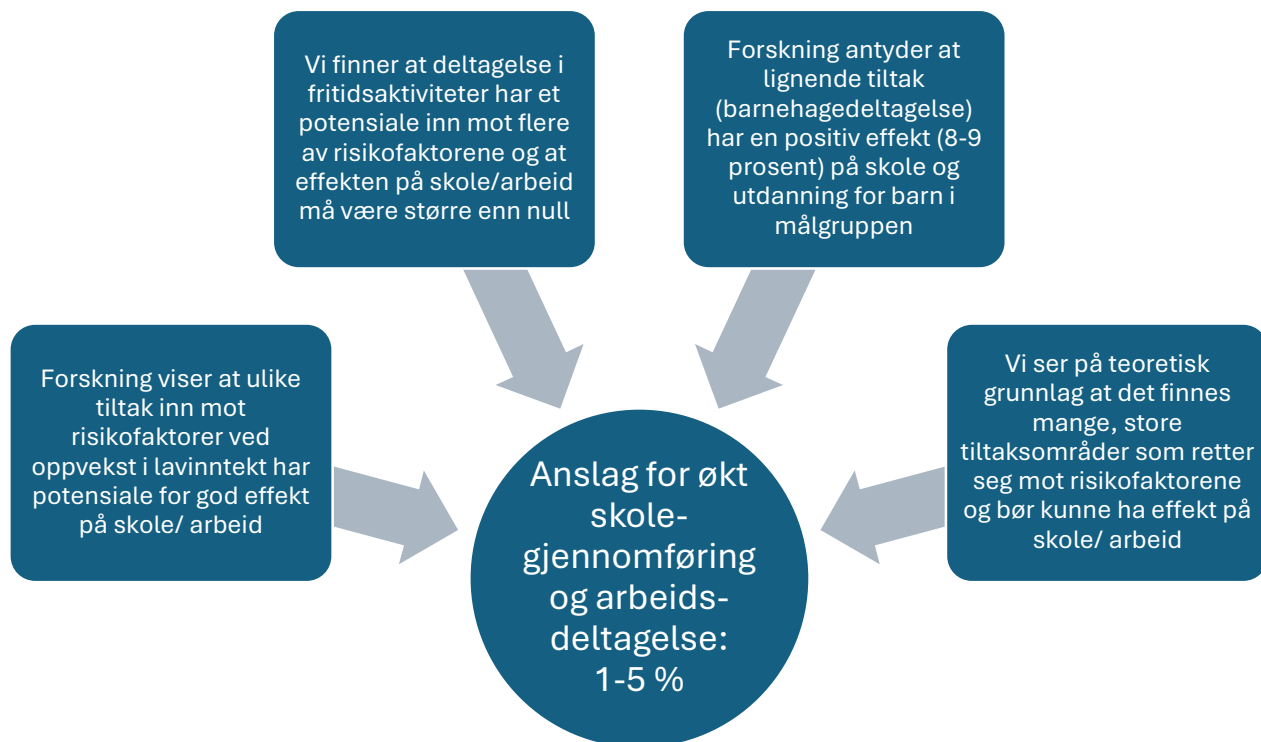
Hovedpoenget er at ekspertutvalget viser til at flere av tiltakene har dokumentert effekt, blant annet at tidlig barnehagedeltagelse og lekbasert læring kan forbedre skoleprestasjoner, selv om det er behov for mer forskning på tverrfaglig samarbeid i skolen og effekter av fritidstiltak, barneverntiltak og områdesatsinger. Det styrker også vår argumentasjon om at tiltak på disse områdene må forventes å ha en god del større effekt enn tiltak som øker deltagelsen i fritidsaktiviteter for barn i lavinntekt.

5.2.4. Oppsummering om effekt

Et anslag på størrelsen av effekten av deltagelse i fritidsaktiviteter på skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse er nødvendig for å kunne gjennomføre beregninger av samfunnsøkonomisk gevinster i vår rapport.

Vi har sett at deltagelse i fritidsaktiviteter har potensiale for å redusere de fleste risikofaktorene i noen grad og at det ser ut til å være mulig å oppnå god effekt med tiltak inn mot målgruppen når det gjelder utfall som skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse. Samtidig har vi sett at det finnes mange andre tiltaksområder som nok vil ha større effekt, så vi må ikke benytte et «for positivt» anslag på størrelsen av effekten. Dette illustreres i figuren under.

Figur 12 Forhold som kan underbygge valg av anslag for økt skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse

Basert på informasjonen vi har omtalt i dette kapitlet, vil vi, på usikkert grunnlag, legge til grunn at effekten av barns deltagelse i fritidsaktiviteter på skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse ligger et sted mellom 1 og 5 prosent.

5.3. Beregning av samfunnsøkonomisk produksjonsgevinst for barna av økt deltagelse i fritidsaktiviteter

Basert på vurderingene over, vil vi måtte benytte antagelser om hvor mye deltagelse i fritidsaktiviteter påvirker arbeidsdeltagelsen.

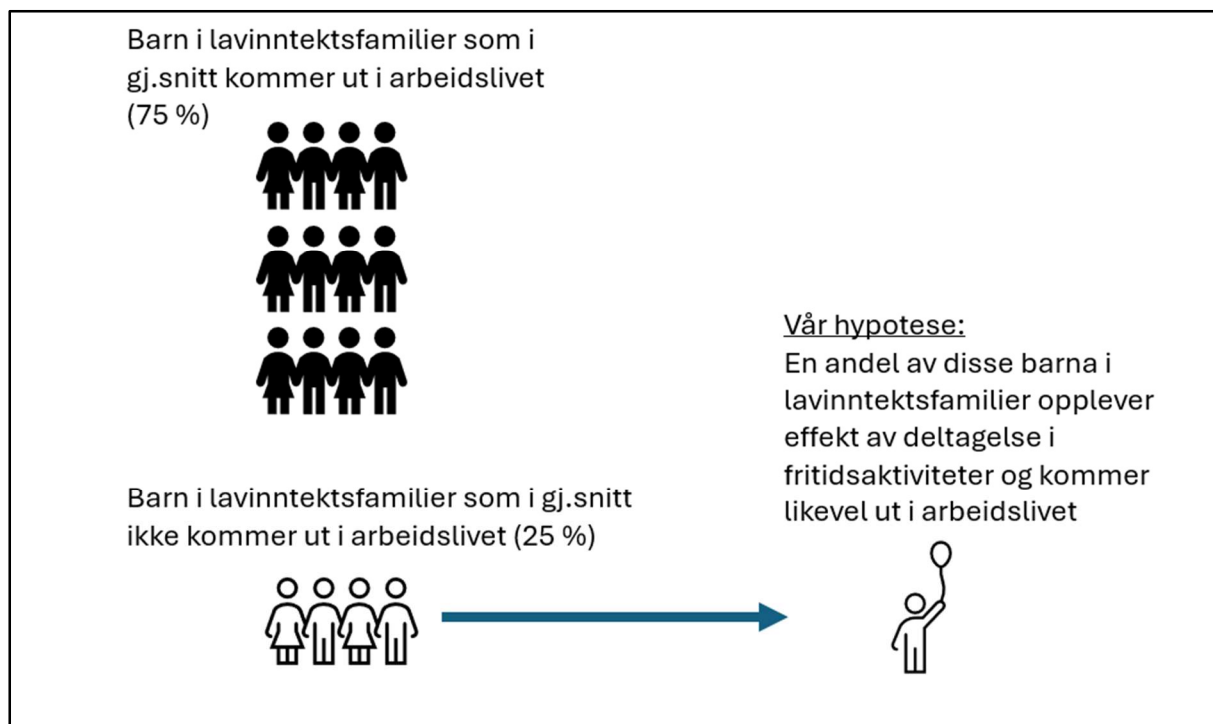
Vi velger å benytte oss av tre anslag for effekt av fritidsdeltagelse på arbeidsdeltagelse, 1, 2 og 5 prosent. Årsakene til de lave andelene er som nevnt at det er tiltak på en rekke andre områder som må antas å kunne ha større effekt, jf. kompleksiteten i tematikken rundt lavinntekt, arbeid og deltagelse/ barrierer for deltagelse.

Deltagelse i fritidsaktiviteter antas å ha en del likhetstrekk med deltagelse i barnehage og estimatene bør derfor være i nærheten av, og trolig lavere enn, estimatene for effekt av deltagelse i barnehage (8-9 prosent høyere fullføringsgrad i vgs.). Siden dette er et svært usikkert anslag, viser vi tre ulike scenarier, hvor vi forutsetter at deltagelse i fritidsaktiviteter har henholdsvis 1, 2 eller 5 prosent effekt på arbeidsdeltagelsen.

Vi tar utgangspunkt i barn som vokser opp i lavinntekt og er i grunnskolealder. Dersom disse barna skal delta like mye som andre barn innebærer det at 7 194 nye barn deltar i fritidsaktiviteter.

Oslo Economics (2021) beregnet at 25 prosent av barn i lavinntektsfamilier havner i utenfor arbeidslivet som voksne. Det betyr at 75 prosent av de 7194 nye barna som deltar, uansett kan forventes å komme inn i arbeidslivet som voksne. Det er derfor de resterende 25 prosentene (ca. 1 800 barn) vi kan anta en forbedring i arbeidsdeltagelsen for, ved deltagelse i fritidsaktiviteter. Dette illustreres i figuren under.

Figur 13 Illustrasjon av hvilke barn vi kan forvente effekt på arbeidsdeltagelse hos i vår modell

Vi tar som Oslo Economics (2021), utgangspunkt i gjennomsnittlig årslønn for nedre kvartil, utdanning på vgs. nivå, som er om lag 500 000 kroner (2023 kroner) som et bilde på den årlige produksjonsgevinsten ved arbeidsdeltagelse.

Vi forsøker å se på samfunnsøkonomiske gevinster ved deltagelse som kan knyttes til et bestemt år, 2023.

Dersom vi til slutt antar at 1, 2 eller 5 prosent av disse 1 800 barna vil ha så god effekt av deltagelse i fritidsaktiviteter at de går fra ingen arbeidsdeltagelse til full arbeidsdeltagelse, får vi følgende beregning for den årlige samfunnsøkonomiske produksjonsgevinsten:

Tabell 8 Produksjonsgevinst (mellomregning)

Antall barn som opplever effekt på arbeidsdeltagelse (%)	Årslønn, nedre kvartil	Samf.øk produksjonsgevinst per år.
18 (1)	500 000	9 mill. kroner
36 (2)	500 000	18 mill. kroner
90 (5)	500 000	45 mill. kroner

Merk at tabellen over viser de årlige produksjonsgevinstene forbundet med økt arbeidsdeltagelse på grunn av økt deltagelse i fritidsaktiviteter. Dersom denne økte arbeidsdeltagelsen innebærer et liv med for eksempel 30 år i arbeidslivet, vil gevinstene for samfunnet i perioden bli tilsvarende høyere, jf. tabellen under.

Tabell 9 Produksjonsgevinst (mellomregning)

Antall barn som opplever effekt på arbeidsdeltagelse (%)	Årslønn, nedre kvartil	Antall år i arbeidslivet	Samf.øk produksjonsgevinst over 30 år
18 (1)	500 000	30	270 mill. kroner
36 (2)	500 000	30	540 mill. kroner
90 (5)	500 000	30	1,35 mrd. kroner

Dersom deltagelsen for det enkelte barn skjer i vårt basisår (2023) og fører til en langvarig samfunnsøkonomisk produksjonsgevinst (for eksempel 30 år), vil vi underestimere de samfunnsøkonomiske gevinstene ved å kun ta med gevinstene for ett av disse årene. Det taler for å bruke tabell 2 fremfor tabell 1.

Samtidig blir spørsmålet om vi da overestimerer gevinstene dersom vi kun knytter dette til deltagelse i fritidsaktiviteter som oppsto i vårt basisår? Det er ikke urimelig å tenke at man må ha deltatt over noe tid for at «tiltaket» (deltagelsen i fritidsaktiviteter) skal ha et potensiale for å påvirke oppveksten til barna og derigjennom skoledeltagelse og arbeidsdeltagelse. En mulighet for å hensynta begge perspektiver er å legge inn en siste forutsetning, nemlig at deltagelsen for disse barna forutsettes å ha pågått over noe tid.

I våre beregninger legger vi derfor inn en siste forutsetning om at gevinstene fra deltagelsen har oppstått over en 2-3 års periode (skjønnsmessig estimat for «noe tid») for alle barn. Dette vil gi et mer korrekt bilde på hvor mye av den fremtidige produksjonsgevinsten som skal tilskrives vårt basisår og innebærer at vi deler produksjonsgevinsten på 2,5.

Tabell 10 Produksjonsgevinst - økt arbeidsdeltagelse

Antall barn som opplever effekt på arbeidsdeltagelse (%)	Årslønn, nedre kvartil	Antall år i arbeidslivet	Antall år med deltagelse	Samf.øk produksjonsgevinst, per år, korrigert
18 (1)	500 000	30	2,5	108 mill. kroner
36 (2)	500 000	30	2,5	216 mill. kroner
90 (5)	500 000	30	2,5	540 mill. kroner

Produksjonsgevinsten knyttet til økt arbeidsdeltagelse estimeres i vårt basisår, 2023, til å være mellom 108 mill. kroner og 540 mill. kroner. Vi vurderer det som mest sannsynlig at vi befinner oss i den nedre delen av dette intervallet.

5.4. Økt frivillig innsats

Dersom mer enn 7 000 nye barn deltar i fritidsaktiviteter vil dette innebære at også en andel av disse foreldrene kommer til å bidra med økt frivillig innsats, for eksempel som instruktører, hjelpetrenerne eller dugnadsarbeidere. Økt frivillig produksjon har en samfunnsøkonomisk verdi.

Tall fra Frivillighetsbarometeret 2019 viste at deltakelse i frivillige organisasjoners arbeid tilsvarer 142 000 årsverk hvert år. Det understreker at frivillig innsats er en nøkkelfaktor i det norske samfunnet.

Verdien av frivillig innsats er stor på landsbasis.

SSB har beregnet verdien av ulønnet arbeid i 2023 til 107 mrd. kroner.⁵² Den frivillige innsatsen innenfor kultur og fritid utgjorde om lag halvparten av dette beløpet. Frivillighetsbarometeret for 2024 viser at andelen innbyggere over 15 år som har deltatt i frivillig arbeid det siste året nå ligger på 61 prosent. Det betyr i så fall at nær 2,7 millioner deltok frivillig i 2023. 107 mrd. kroner fordelt på 2,7 millioner innbyggere tilsvarer en arbeidsinnsats med en verdi på om lag 40 000 kroner per frivillig. Frivillighet har stor verdi for samfunnet, men det har også verdi og betydning for den enkelte å få delta i fellesskap, få nytt nettverk, ny kunnskap, opplevelser, erfaringer og gode minner som frivillig.

Frivillighetsbarometeret 2019 viste at egne barn som deltar oppgis som viktigste grunn til deltagelse og reduksjon av deltagelse. Andelen som gjør frivillig arbeid er ellers lavest blant de med lavere inntekt og størst blant dem med utdanning på universitet over 4 år. Undersøkelser viser at 18 % sluttet i det frivillige arbeidet fordi de ikke lenger har barn som er aktive.

Vi vet at dersom barna deltar, økes sannsynligheten for at foreldrene deltar som frivillige.

Det er av flere grunner vanskelig å legge til grunn at foreldrene til disse nye barna vil bidra med like mye frivillig innsats som andre foreldre, blant annet pga. sosioøkonomisk skjevhet i frivillig innsats i organiserte aktiviteter. Andelen som gjør frivillig arbeid er ellers lavest blant de med lavere inntekt og størst blant dem med utdanning på universitet over 4 år.⁵³

Vi kan bruke et trippelanslag og anta at for eksempel 5, 10 eller 20 prosent av foreldrene til de drøyt 7 000 nye barna vil delta som frivillige og bidra med en arbeidsinnsats tilsvarende gjennomsnittet (40 000 kr). Da vil verdien av denne økte arbeidsinnsatsen være henholdsvis 14, 28 eller 56 mill. kroner i vårt lave, middels og høye anslag.

Tabell 11 Produksjonsgevinst - økt frivillig innsats

Andel foresatte som vil bidra som frivillige (i %)	Antall nye barn som deltar	Verdi av arbeidsinnsats per år	Økt produksjonsgevinst ved økt frivillig innsats
5 (lav)	7 194	40 000	14 mill. kroner
10 (middels)	7 194	40 000	28 mill. kroner
20 (høy)	7 194	40 000	56 mill. kroner

⁵² <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/artikler/nordmenn-utforte-frivillig-arbeid-til-en-verdi-av-naer-200-milliarder>

⁵³ Frivillighetsbarometeret 2019

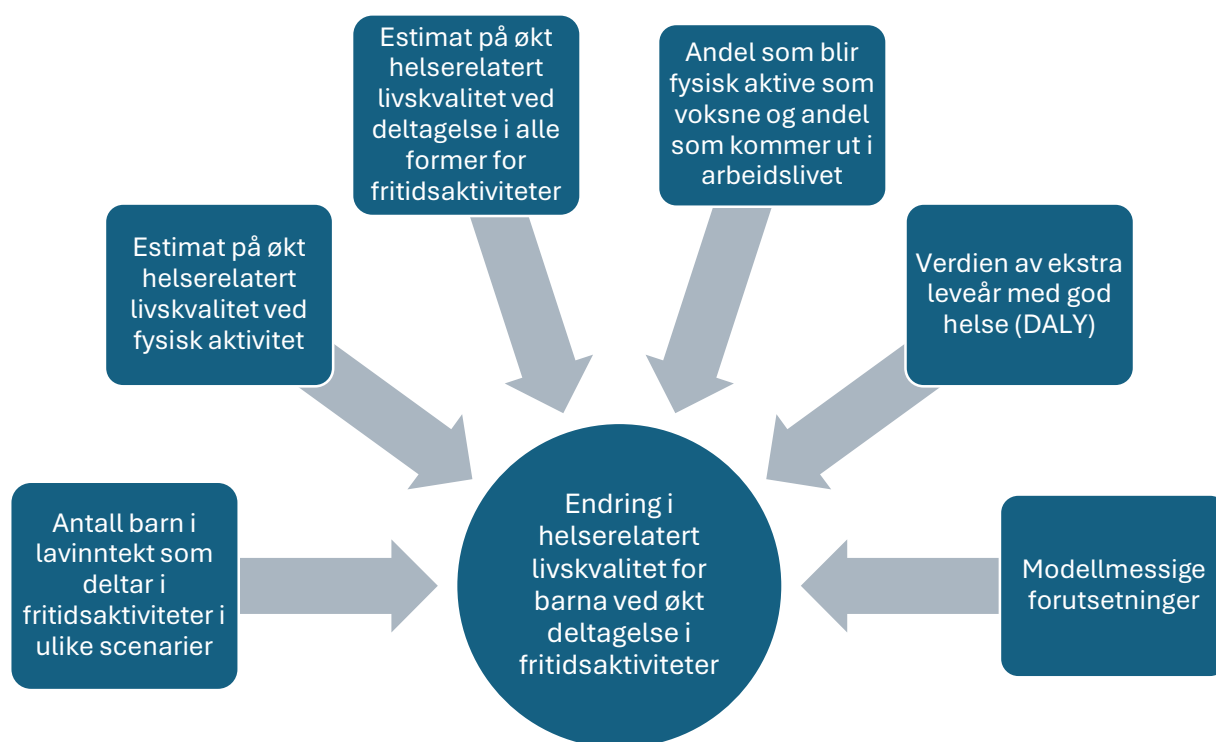
6. Nyttegevinster – økt helserelatert livskvalitet for barna og andre gevinster

Økt helserelatert livskvalitet er en form for samfunnsøkonomisk nyttevirkning som oppstår ved at et tiltak medfører at man lever lenger eller lever med «bedre helse» i leveårene sine. Vår hypotese er at økt deltagelse i fritidsaktiviteter vil innebære økt helserelatert livskvalitet for barna.

6.1. Hva må vi vite for å kunne beregne den økte helserelaterte livskvaliteten for barna ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter?

Figuren under illustrerer hvilke forhold som må på plass for å beregne hvor stor økningen i helsemessig livskvalitet er ved at barn i lavinntektsfamilier hadde deltatt like mye i fritidsaktiviteter som gjennomsnittet i befolkningen. Dette illustreres i figuren under.

Figur 14 Relevante faktorer i beregningen av økt helserelatert livskvalitet

Av disse boksene er det særlig den fjerde boksen som er krevende, hvor mye deltagelse i fysiske fritidsaktiviteter påvirker sannsynligheten for å få et fysisk aktivt liv som voksen og hvor mye deltagelse i fritidsaktiviteter påvirker sannsynligheten for å unngå utenforskap. Verdien på et leveår og antatt effekt av fysisk aktivitet vil ha stor betydning for resultatene her.

Vi benytter i denne rapporten 1,68 mill. kroner (2023-kroner) som et estimat på verdien av et statistisk leveår i vår rapport. Tilsvarende verdi er også benyttet av Helsedirektoratet når de har

anslått samfunnskostnadene forbundet med sykdommer og ulykker i Norge.⁵⁴ Se vedlegg for en nærmere forklaring på bruken av slike størrelser og begreper.

6.2. Beregning av nyttegevinster for det enkelte barn ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter

Vi vil her prissette to nyttevirksomheter for barn som øker sin deltagelse i fritidsaktiviteter.

Den første handler om at positive effekter ved deltagelsen kan påvirke skoleløp og mulighetene for å komme seg ut i arbeidslivet. Vi tar utgangspunkt i beregningene til Oslo Economics (2021) om at personer som havner utenfor som følge av marginalisering i gjennomsnitt lever 5 år kortere enn befolkningen for øvrig.

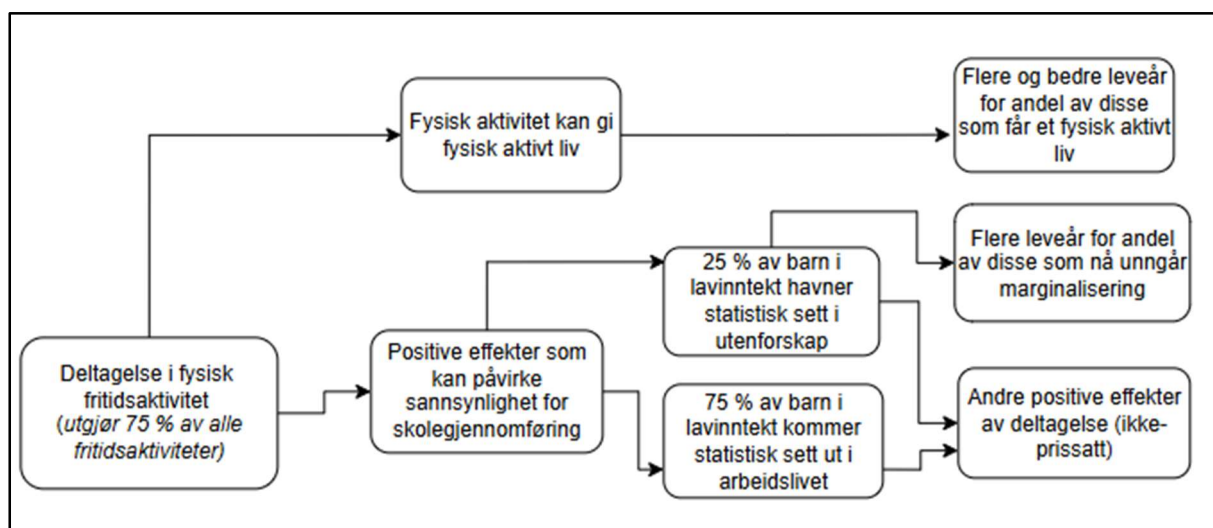
Den andre virkningen handler om at økt deltagelse i aktiviteter med betydelig fysisk aktivitet i barneskolealder kan bidra til et fysisk aktivt liv som voksen. Vi tar her utgangspunkt i beregningene til Helsedirektoratet (2024) om at et fysisk aktivt liv vil innebære flere og bedre leveår (10,8 DALY i et livsløpsperspektiv).

I våre beregninger av nyttegevinster vil vi benytte oss av denne kunnskapen og knytte det opp mot vurderinger av hvor stor andel av barna som kan forventes å oppleve denne effekten.

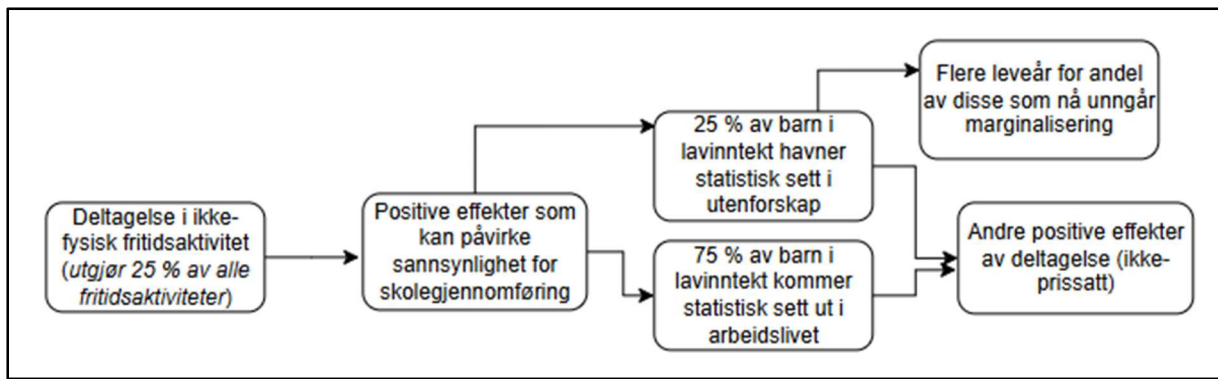
Deretter vil vi i neste delkapittel behandle eventuelle andre ikke-prissatte nyttevirksomheter for barna, i tillegg til nyttevirksomheter for andre berørte aktører.

Virkningsskjemaene under illustrerer og oppsummerer relevante nyttevirksomheter for barna og hvilke virkninger som treffer hvilke barn.

Figur 15 Virkningsskjema for ulike typer fritidsaktiviteter

⁵⁴ [Samfunnskostnader ved sykdom og ulykker 2015.pdf \(helsedirektoratet.no\)](#)

Flere leveår ved å unngå å havne utenfor som følge av marginalisering

Vi benytter forutsetningen fra Oslo Economics (2021) om at personer som havner utenfor og lever et liv i marginalisering i gjennomsnitt lever fem år kortere enn befolkningen ellers.

Vi benytter oss videre av forutsetningen om at deltagelse i fritidsaktiviteter har en lav, men reell effekt på fullføring av skoleløp og arbeidsdeltagelse, og at denne effekten kan være mellom 1 og 5 prosent. Dette er som nevnt en usikker forutsetning. Vi benytter talleksempler for 1,2 og 5 prosent for å vise et lavt, middels og høyt anslag.

Vi vet at det er 7 194 nye barn fra lavinntektsfamilier som vil delta i organiserte fritidsaktiviteter dersom de skal delta like mye som alle andre barn. Vi benytter verdien av et kvalitetsjustert leveår for å beskrive de vunnete leveårene ved økt deltagelse.

Oslo Economics (2021) beregnet at 25 prosent av barn i lavinntektsfamilier havner i utenfor arbeidslivet som voksne. Det betyr at 75 prosent av de 7194 nye barna som deltar, uansett kan forventes å komme inn i arbeidslivet som voksne. På samme måte som for beregningen av produksjonsgevinst, er det derfor de resterende 25 prosentene (ca. 1 800 barn) vi kan anta at opplever en forbedring i helserelatert livskvalitet (gjennom økt arbeidsdeltagelsen) for, ved deltagelse i fritidsaktiviteter.

Vi må i tillegg gjøre noen forutsetninger rundt varigheten av effekten og hvor stor del av årsaken til at gevinsten oppstår, som kan henføres til vårt basisår (2023).

Som vi forklarte i kapitlet om produksjonstap, vil deltagelse i fritidsaktiviteter for noen innebære andre «livsendrende» grep som kan føre til at samfunnsøkonomiske gevinster oppstår på lengre sikt. Det er derfor riktig å knytte (i hvert fall en andel av) disse langsiktige effektene (her: økt helserelatert livskvalitet/ flere gode leveår) til vårt basisår.

For å unngå overestimering av gevinstene, velger vi også her å legge til grunn at deltagelse må ha foregått i noe tid (bruker 2,5 år som skjønnsmessig estimat for «noe tid») for at deltagelse skal ha potensiale til å påvirke oppveksten på en måte som igjen kan påvirke skolegjennomføring, arbeidsdeltagelse og den helserelaterte livskvaliteten på sikt.

Tabell 12 Nyttegevinst - vunnete leveår ved å unngå et liv i utenforskap

Forventet antall barn i lavinntekt som opplever effekt og unngår liv utenfor arbeidslivet	QALY ⁵⁵	Antall ekstra kvalitetsjusterte leveår	Samfunnsøkonomisk nyttegevinst ved flere leveår	Samfunnsøkonomisk nyttegevinst ved flere leveår, korrigert for 2-3 års «opptjeningstid»
18 (1 prosent)	1,24 mill. kroner	5	111,6 mill. kroner	44,6 mill. kroner
36 (2 prosent)	1,24 mill. kroner	5	223,2 mill. kroner	89,2 mill. kroner
90 (5 prosent)	1,24 mill. kroner	5	558 mill. kroner	223,2 mill. kroner

Vi ser at vårt laveste estimat tilsier at nyttegevinstene som kan relateres til flere leveår ved å unngå marginalisering i 2023 er på 44,6 mill. kroner, vårt middels estimat tilsier 89,2 mill. kroner og vårt høyeste estimat tilsier at nyttegevinstene for barna er på 223,2 mill. kroner i 2023.

Flere og bedre leveår ved å leve et fysisk aktivt liv som voksen

Vi benytter tall fra Helsedirektoratet (2024) om at et fysisk aktivt liv vil innebære flere og bedre leveår (10,8 DALY i et livsløpsperspektiv).

Deretter tar vi utgangspunkt i at det er 7 194 barn fra lavinntektsfamilier som vil delta i organiserte fritidsaktiviteter og at det ovennevnte er potensielle effekter for den andelen av fritidsaktivitetene som innebærer fysisk aktivitet. Denne andelen anslås til 75 prosent. Disse forutsetningene kobler vi til verdien av et kvalitetsjustert leveår.

Det er deretter et spørsmål om hvor stor effekt deltagelse i fritidsaktiviteter har på fysisk aktivitet gjennom hele livet.

Vi har sett at flere studier gir en viss støtte for at deltagelse i ungdomsårene gir økt sannsynlighet for et fysisk aktivt liv som voksen, men det finnes også studier som ikke finner støtte for dette. Studier viser også at personer som vokste opp i lavinntekt har mindre grad av fysisk aktivitet på fritiden som voksen (Juneau, mfl., 2015). Hyggen et al (2018) viser i kunnskapsoppsummeringen til at forholdet mellom lavinntekt og deltagelse er komplekst og at det er mange andre aspekter ved oppvekst i lavinntekt utover selv de økonomiske ressursene som kan påvirke både graden av deltagelse i fritidsaktiviteter og ulike utfall som voksen, herunder om man gjennomfører utdanningsløp eller er fysisk aktiv.

Vår tolkning av dette er at 7 194 nye barn fra lavinntektsfamilier som deltar i fritidsaktiviteter nok vil innebære en mye lavere korrelasjon mellom deltagelse i oppveksten og fysisk aktivt liv som voksen enn det Telama (1997) fant for et tilfeldig befolkningsutvalg. Det er flere hindre på veien til et fysisk aktivt liv selv om man som barn i en lavinntektsfamilie får deltatt i aktiviteter i

⁵⁵ For å hensynta at de ekstra leveårene kommer på slutten av livet og at livskvalitet for aldersgruppen 80-88 er lavere, gjør vi som Oslo Economics (2021) og multipliserer med QALY-verdien med 0,74

oppveksten. En slik tolkning finner støtte hos Skille og Solbakken (2014) hvor bl.a. kjennetegn ved sosial klasse (middelklasseverdier) er viktigere for å forklare et fysisk aktivt liv enn om man deltok i organisert idrett i oppveksten.

Oppsummert er det vanskelig å fastslå helt sikkert sammenhengene mellom trening i ung alder og sannsynligheten for å være fysisk aktiv som voksen. Vi tenker at det, i hvert fall på teoretisk grunnlag, er gode grunner til å tro at trening i oppveksten har noen form for effekt på sannsynligheten for å være aktiv som voksen. Vi legger i våre beregninger til grunn at det er en sammenheng, men ser at det hadde vært ønskelig med enda mer (og særlig nyere) forskning på dette området.

Vi benytter talleksemler for 1, 2 og 5 prosent for å vise et lavt, middels og høyt anslag for hvor viktig deltagelse i fysiske fritidsaktiviteter i barndommen er for disse barna med oppvekst i lavinntektsfamilier får et fysisk aktivt liv som voksne – eller sagt på en annen måte: forventet antall nye barn fra lavinnteksgruppen som på grunn av denne deltagelsen i fysiske fritidsaktiviteter nå antas å få et fysisk aktivt liv. Det er usikkerhet knyttet til valget av disse størrelsene.

For å unngå overestimering av gevinstene, velger vi på samme måte som for forrige nyttevirkning å legge til grunn at deltagelse må ha foregått i noe tid (bruker 2,5 år som skjønnsmessig estimat for «noe tid») for at deltagelse skal ha potensiale til å påvirke oppveksten på en måte som igjen kan påvirke skolegjennomføring, arbeidsdeltagelse og den helserelaterte livskvaliteten på sikt.

Tabell 13 Nyttegevinst - Flere og bedre leveår ved å leve et fysisk aktivt liv som voksen

Andel fritids-aktiviteter med høy grad av fysisk aktivitet	Forventet antall nye barn i lavinntekt som vil få et fysisk aktivt liv	QALY ⁵⁶	Antall ekstra kvalitetsjusterte leveår	Samf. øk nyttegevinst ved flere og bedre leveår	Samf.øk nyttegevinst ved flere og bedre leveår, korrigert for 2-3 års «opptjeningsstid»
0,75	54 (1 prosent)	1,68 mill. kroner	10.8	980 mill. kroner	392 mill. kroner
0,75	108 (2 prosent)	1,68 mill. kroner	10,8	1,96 mrd. kroner	784 mill. kroner
0,75	270 (5 prosent)	1,68 mill. kroner	10.8	4,9 mrd. kroner	1,96 mrd. kroner

Vi ser at vårt laveste estimat tilsier at nyttegevinstene ved å gå fra et liv i inaktivitet til et fysisk aktivt liv på grunn av økt deltagelse i fritidsaktiviteter er på 392 mill. kroner, vårt middels estimat tilsier 784 mill. kroner og vårt høyeste estimat tilsier at nyttegevinstene for barna er på 1,96 mrd. kroner i vårt beregningsår (2023).

⁵⁶ I Helsedirektoratet (2024) vil flere og bedre leveår fordele seg utover livsløpet («man lever hvert år med høyere livskvalitet») og det er ikke behov for justere størrelsen på QALY

6.3. Andre potensielle nyttevirkninger

6.3.1. Bedre inkludering i samfunnet ved økt demokratisk og sosial deltagelse

Oslo Economics (2021) gjennomfører en ikke-prissatt vurdering av hvilken effekt marginalisering og utenforskap har på demokratisk og sosial deltagelse i samfunnet og finner at den har stor betydning og middels negativt omfang, jf. DFØs verdimatrisetabell⁵⁷.

Vi legger til deres vurdering av stor betydning til grunn, men vårt omfang, drøyt 7 000 barn, er som tidligere omtalt vesentlig mindre og da blir også omfanget på et annet nivå.

Oslo Economics (2021) peker på at omfanget av sosial deltagelse i stor grad påvirkes av å være utenfor arbeidslivet og at andelen i parforhold, andelen med liten vennekontakt og andelen som oppgir at andre viser liten eller ingen interesse for hva de gjør, er lavere for de utenfor arbeidslivet.

Andre steder i dokumentet har vi benyttet forutsetninger om at deltagelse i fritidsaktiviteter må forventes å påvirke skolegjennomføring, arbeidsdeltagelse og helserelatert livskvalitet i noen grad.

Vi mener fritidsaktiviteter er en svært viktig del av barn og unges oppvekst og at økt deltagelse her vil påvirke hvordan barn i denne gruppen blir inkludert i samfunnet og hvordan de deltar i samfunnet. Vi må hensynta at det er forholdsvis få berørte individer i vår analyse og vurderer omfang til lite her.

Konsekvensen ved stor betydning og lite omfang er «middels positiv», jf. DFØs verdimatrise.

Betydning: Stor	Omfang: Lite	Konsekvens: Middels positiv
-----------------	--------------	-----------------------------

6.3.2. Andre positive nyttevirkninger for barna av økt deltagelse

Vi har prissatt virkninger knyttet til flere og bedre leveår for barn som øker sin deltagelse i fritidsaktiviteter. Virkningene antar vi at oppstår gjennom forhold som redusert sannsynlighet for å havne utenfor arbeidslivet og økt sannsynlighet for å leve et fysisk aktivt liv.

Dette fanger opp en god del av de forventede, positive sidene ved deltagelse, men ikke alt.

Deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter kan ha en positiv effekt på kognitive evner og psykisk velvære.⁵⁸ Deltagelse i fritidsaktivitet innebærer å tilbringe tid med andre og vil forhindre ensomhet og kunne gi gode opplevelser. Dette er forhold som må antas å gi glede eller kunne påvirke den psykiske delen av den enkeltes helse og har en egenverdi.

For våre prissatte virkninger fører forbedringer i den psykiske delen av helsen til at flere klarer å gjennomføre skoleløpet og komme seg ut i arbeid, men også de som «uansett» ville kommet seg

⁵⁷ Vi benytter gjennomgående “pluss-minus”-metoden for verdsetting av ikke-prissatte virkninger fra forrige utgave av DFØs veileder i samfunnsøkonomiske analyser for å kunne gjenbruke enkelte av virkningsvurderingene fra Oslo Economics (2021)

⁵⁸ Wiium og Safvenbom (2019) - Participation in organized sports and self-organized physical activity

ut i arbeid, må forventes å oppleve positive virkninger på dette området. Idrettsglede og gleden ved å lære en ny aktivitet eller ferdighet, samtidig som man utvikler seg og er med jevnaldrende, er viktige årsaker til at mange barn driver med fritidsaktiviteter. Betydningen av slike effekter må være ganske viktig og vurderes til middels.

Når det gjelder omfang, så er gruppen vi ser på svært liten sammenlignet med totalt antall barn i grunnskolealder og dette vil bidra til at virkningen også her samlet sett vurderes å ha liten konsekvens.

Betydning: Middels	Omfang: Lite	Konsekvens: Liten positiv
--------------------	--------------	---------------------------

6.3.3. Nyttevirkninger for andre grupper

Vi ser at det potensielt kunne oppstått positive virkninger for både pårørende til barn som øker deltagelsen og for barn som inngår i nettverket til barna som øker deltagelsen. Hypotetisk kunne dette handlet om at noen pårørende kan føle lettelse ved at barna deres eller vennen deres nå deltar i fritidsaktiviteter og at dette kan påvirke deres helserelaterte livskvalitet. Vi noterer oss at dette er mulige virkninger, men siden det her er snakk om relativt få barn må man anta at «sekundære» virkninger av deres deltagelse, vil være av begrenset størrelse. Vi går derfor ikke nærmere inn på slike virkninger her.

7. Redusert offentlig ressursbruk

7.1. Metode for beregning av offentlige utgifter

Det finnes ingen klar metode eller definisjon på hvilke offentlige utgifter som bør inkluderes i et regnestykke for hvilke utgifter som reduseres dersom barn i lavinntektsfamilier deltar mer i organiserte fritidsaktiviteter.

En stor utfordring, uavhengig av hvilke offentlige virksomheter vi inkluderer i beregningene, er at virksomhetene har flere formål og sikter seg inn mot flere grupper enn barn i lavinntektsfamilier med sine tilbud og tiltak. Dette gjelder eksempelvis barnevern, helsestasjon, skole osv. Det er også andre utfordringer ved det å skille ut kostnader til vårt formål, slik som at ikke alle virksomheter kostnadsfører utfra formål.

Utfra vår hypotese og logikk i denne rapporten, jf. virkningskjemaet i kap. 4, er det naturlig å se for seg noe reduksjon i offentlig ressursbruk. Dette illustreres i figuren under.

Figur 16 Illustrasjon over antatt sammenheng mellom deltagelse i fritidsaktiviteter og offentlig ressursbruk

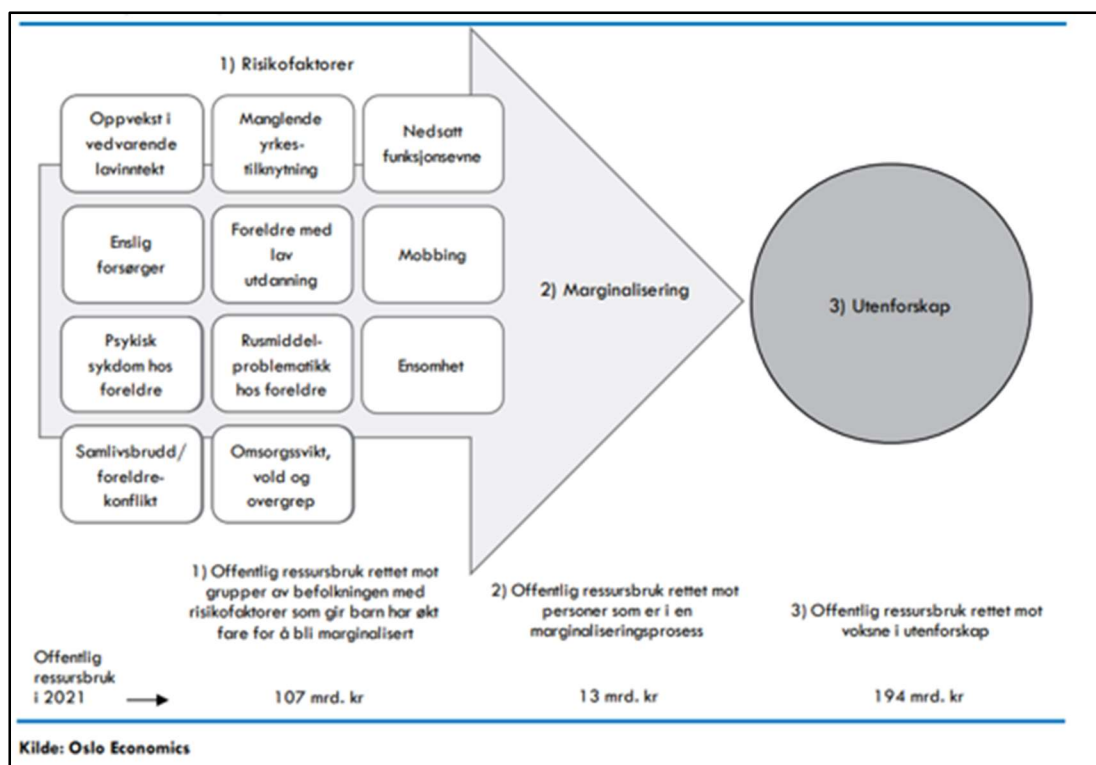
7.2. Tidligere studiers beregninger av offentlige utgifter til marginalisering og utenforskap

Vi vil nedenfor vise hvordan Oslo Economics (2021) har gjennomført en kartlegging av offentlige utgifter forbundet med marginalisering og utenforskap. Problemstillingene i deres rapport er i noen grad overlappende med våre problemstillinger og rapporten har overføringsverdi.

Metodisk tilnærming

Oslo Economics drøfter i sin rapport hvilke risikofaktorer som innebar økt sannsynlighet for å at unge havner i en marginaliseringsprosess hvor utenforskap i voksen alder kan være konsekvensen. I figuren under viser de denne sammenhengen og den anslåtte offentlige ressursbruken som retter seg inn mot de tre leddene i marginaliseringsforløpet (risikofaktor, marginaliseringsprosess og utenforskap som voksen).

Figur 17 Kjennetegn som gir økt risiko for marginalisering og utenforskap blant barn og unge, sammen med kartlagt offentlig ressursbruk i 2021 (Kilde: Oslo Economics)

Oslo Economics tar utgangspunkt i tre grupper med forhøyet risiko for marginalisering og utenforskap («barn i lavinntektsfamilier», «barn som har tiltak fra barnevernet» og «barn med nedsatt funksjonsevne») i beregningen av samfunnsøkonomiske kostnader. Oslo Economics viser til at det vil være en betydelig «overlapp» mellom gruppene (barn i lavinntekt kan også ha mottatt barnevernstiltak og/eller har en funksjonsnedsettelse), men at denne overlappen ikke er kjent. Vårt utgangspunkt er barn i lavinntektsfamilier. Vi ser at dette er en usikkerhetsfaktor, men benytter likevel Oslo Economics tall for offentlig ressursbruk for alle grupper videre i våre beregninger, selv om dette innebærer en viss overvurdering av kostnadene.

Hovedfunn

Rapporten til Oslo Economics er todelt når det gjelder beregning av samfunnsøkonomiske kostnader. Den ser både på det samfunnsøkonomiske tapet for barn og unge ved marginalisering og utenforskap, men beregner også ressursbruken i samfunnet rettet mot marginalisering og utenforskap i en egen del, hvor også den samfunnsøkonomiske kostnaden av dette beregnes. I den førstnevnte delen inngår altså ikke den offentlige ressursbruken til «bekjempelse» av fenomenet, men kun offentlige kostnader knyttet til stønader og trygder forbundet med marginalisering og utenforskap (herunder skattekostnaden av disse overføringene).⁵⁹

⁵⁹ Oslo Economics begrunner metodevalget med at «vi har heller ikke inkludert samfunnsøkonomiske kostnader til offentlig ressursbruk rettet mot barn og unge for å forebygge marginalisering. Årsaken til dette er at denne ressursbruken i mindre grad enn kostnadene som listes over kan sies å være en langsiktig konsekvens av marginalisering. På en måte følger ressursbruken av størrelsen på problemet, og de samfunnsøkonomiske kostnadene synliggjør høy politisk prioritering av denne samfunnsutfordringen. På den andre siden er denne ressursbruken en del av rammene som potensielt marginaliserte barn og unge vokser opp under, og dermed heller et premiss for snarere enn en konsekvens av marginaliseringen.»

For førstnevnte del er de langsiktige samfunnsøkonomiske kostnadene ved utenforskap fra arbeidslivet for barn og unge beregnet til 73 milliarder kroner per år, pga. tapte arbeidsinntekter, stønader/overføringer og at denne gruppen dør tidligere enn befolkningen ellers. I tillegg kommer ikke-prissatte kostnader pga. dårligere helse, lavere livskvalitet, kriminalitet og redusert demokratisk og sosial deltakelse.

Når det gjelder den samlede, offentlige ressursbruken finner de at denne er 314 milliarder kroner i 2021 rettet mot risikofaktorer for marginalisering, samt tiltak som avdemper marginalisering og utenforskap. De finner også at den samfunnsøkonomiske kostnaden for denne ressursbruken er 150 milliarder kroner. Den samfunnsøkonomiske kostnaden av ressursbruken for kun risikofaktorer og marginalisering er 98 milliarder kroner.

Vi vil i vår rapport ta utgangspunkt i den samlede offentlige ressursbruken og Oslo Economics beregninger av dette, avgrenset til ressursbruken for risikofaktorer og marginalisering. Vi beregner arbeidsdeltagelse og endret helserelatert livskvalitet på andre måter og kun har behov for tall for den samlede offentlige ressursbruken på området. Deres anslag fremstår som relevante i vår kontekst og kan brukes som utgangspunkt for våre beregninger. Kostnader til utenforskap handler etter vårt syn mer om kostnader rettet mot voksne og faller utenfor vår analyse.

Faktaboks om overføringer og samfunnsøkonomiske kostnader

En del av budsjettpostene (den offentlige ressursbruken) som Oslo Economics identifiserte er i form av stønader/overføringer fra det offentlige til enkeltpersoner/ mottaker av stønad. Dette er i seg selv ingen samfunnsøkonomisk kostnad, jf. veileder i samfunnsøkonomiske analyser, men kun en overføring. Imidlertid skal det beregnes en skattekostnad på 20 % på denne offentlige overføringen.

For andre budsjettposter (eks. offentlige kostnader til drift av NAV-kontorer) vil den samfunnsøkonomiske kostnaden være både den faktiske offentlige utgiften pluss denne skattefinansieringskostnaden.

7.3. Beregninger av reduserte offentlige utgifter ved økt deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter hos barn i lavinntektsfamilier

Ifølge Oslo Economics tabell 4-1 (over) er de samfunnsøkonomiske kostnadene rettet inn mot den offentlige ressursbruken ved risikofaktorer for marginalisering og marginaliseringstiltak på 98 mrd. kroner.⁶⁰

Hvis vi antar at disse 98 mrd. kronene retter seg mot barn i alderen 0-18 år, finner Oslo Economics (figur 4-2 i Oslo Economics (2021)) at dette tilsvarer ca. 100 000 kroner per barn i alle disse årskullene.

Vi må gjøre noen antagelser og refleksjoner for å komme videre. Oslo Economics beregning og illustrasjon (100 000 kr/barn) er ment som et bilde på ressursbruken for barne- og

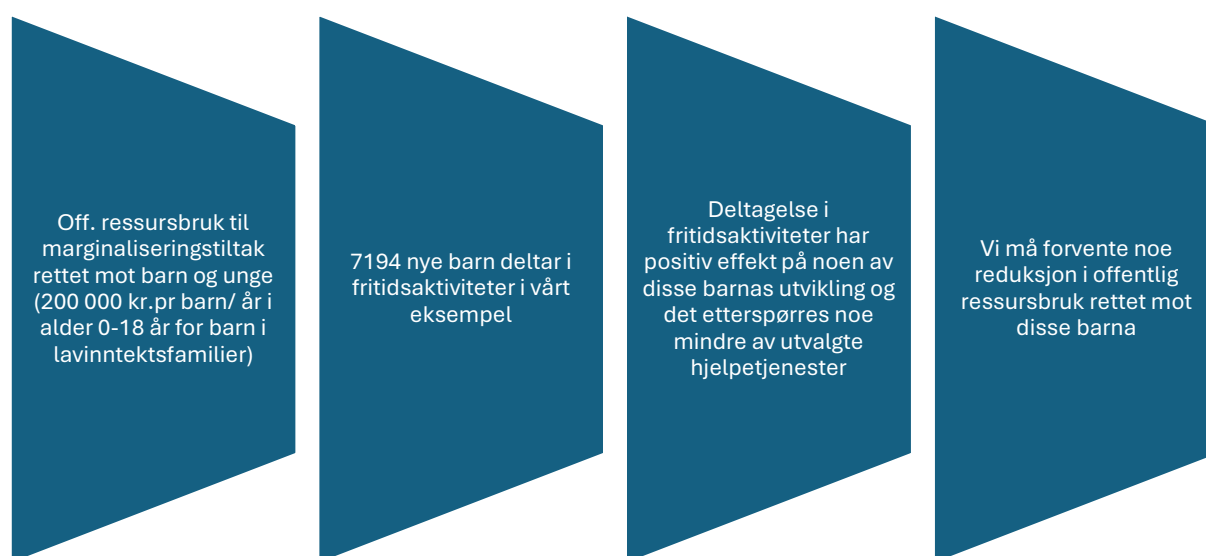
⁶⁰ I tillegg kommer 52 mrd. kroner rettet mot utenforskap som i stor grad handler om virkemidler som retter seg mot voksne (riktignok også voksne med barn) men som i vår kontekst vurderes å falle utenfor de mest sentrale kostnadene som økt deltagelse i fritidsaktiviteter kan tenkes å påvirke i noen grad.

ungdomspopulasjonen og forutsetter derfor at ressursbruken på dette feltet er lik for alle barn, uavhengig av inntekt. Vi må tilpasse denne beregningen noe for å få den til å passe i vår kontekst. Barn i lavinntektsfamilier må antas å være mottaker av mye mer barnevern, boligstøtte, familie og oppveksttiltak, helsehjelp, inkluderingshjelp osv. enn barn fra andre familier. Økt bruk av helsetjenester, boligstøtte osv. hos lavinntektsfamilier er vel dokumentert, se for eksempel «Barndom for livet», kap. 13 om dagens innsats og ressursbruk inn mot lavinntektsfamilier.⁶¹

Men hvor mye mer? Vi vet at anslått andel marginaliserte i befolkningen (frfall på vgs.) er om lag 20 prosent, mens andelen er mellom 24 og 54 prosent for barn som vokser opp i lavinntekt. Vi bruker kunnskapen til å forutsette at kostnadene som kan knyttes til barn i lavinntekt også må være en del høyere. Vi velger derfor på svært usikkert grunnlag å forutsette at ressursbruken er det dobbelte, altså 200 000 kroner per barn, per år.

Vi oppdaterer derfor vår hypotese om sammenhengen mellom offentlig ressursbruk og økt deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter noe i figuren under.

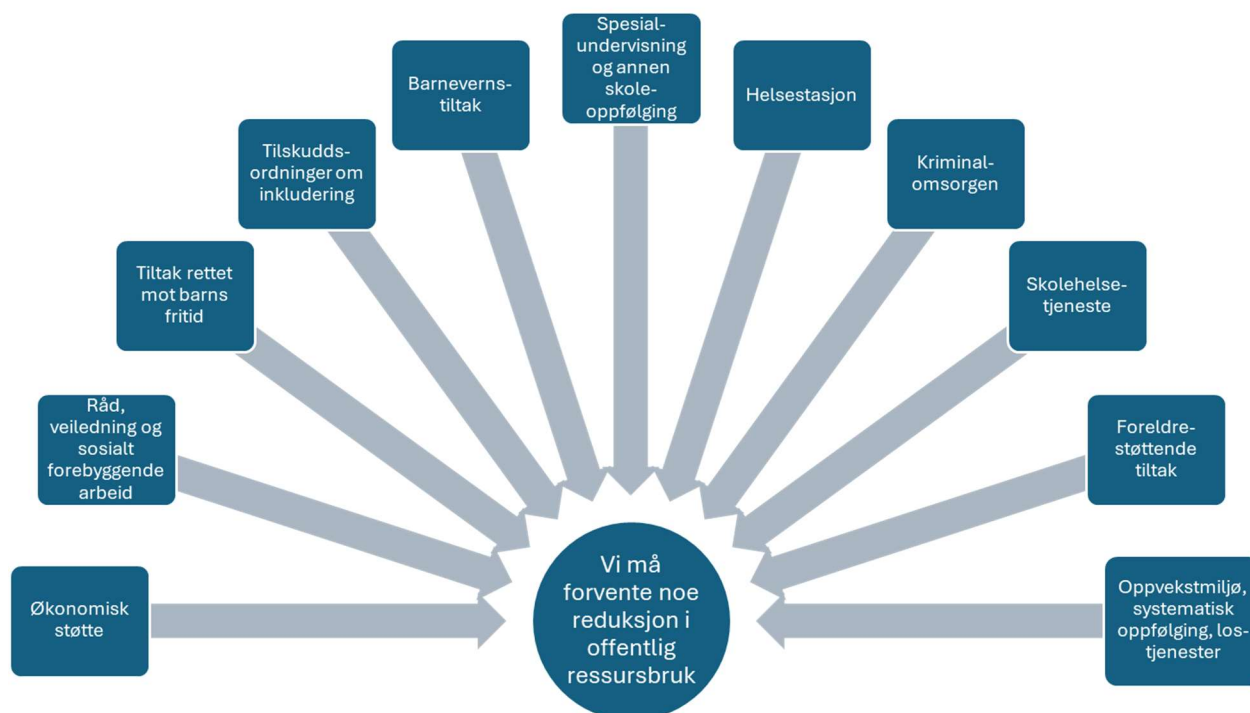
Figur 18 Antatt sammenheng mellom økt deltagelse i fritidsaktiviteter og redusert offentlig ressursbruk

Vi vet ikke sikkert hvilke hjelpetjenester som faktisk vil påvirkes dersom barna opplever positive virkninger av økt deltagelse i fritidsaktiviteter. I figuren nedenfor viser vi et utvalg av kostnadselementene i Oslo Economics beregning av offentlige kostnader rettet inn mot barn i lavinntekt og marginalisering. Figuren underbygger – etter vårt syn - at det finnes en god del kostnadselementer som kan påvirkes ved endret deltagelse hos barn i lavinntektsfamilier.

⁶¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/df568c8ea68f48d6b03f2cca6149cf77/no/pdfs/barn-i-fattige-familier.pdf>

Figur 19 Områder som potensielt påvirkes dersom behovene til noen barn i lavinntektsfamilier reduseres ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter

Maksimal reduksjon i de offentlige utgiftene vil være tilfellet hvor deltagelsen fra våre 7 194 barn har en sånn effekt på barnas oppvekst at det reduserer alle offentlige utgifter (7 194 x 200 000 kroner) med 1,44 mrd. kroner. Minimal reduksjon i de offentlige utgiftene vil være at økt deltagelse i fritidsaktiviteter for denne gruppen ikke har noen effekt på behovet for offentlige tjenester/utgifter.

Merk at den offentlige ressursbruken som nevnes her til dels også retter seg mot andre grupper enn barn som kan havne eller er i en marginaliseringsprosess. Dette nevnes også av Oslo Economics i beskrivelsen av kostnadselementene i deres kap. 4.2 og er et forhold som bidrar til at ressursbruken i noe mindre grad vil variere, selv om en gruppe barn skulle delta mer i fritidsaktiviteter og ha gode effekter av en slik deltagelse.

Umiddelbart virker det som forholdet mellom redusert offentlig ressursbruk og økt deltagelse i fritidsaktiviteter er reelt, jf. figuren, men at effekten nok er svært begrenset og vesentlig nærmere minimumsutfallet. Det er, på samme måte som for produksjonsgevinst og økt helserelatert livskvalitet, mange andre ting enn økt deltagelse i fritidsaktiviteter som kan påvirke offentlig ressursbruk knyttet til marginalisering.

Vi viser nedenfor tre scenarier (lav, middels, høy) hvor vi antar at den offentlige ressursbruken relatert til marginalisering og risikofaktorer for marginalisering for disse barna fra lavinntektsfamilier, reduseres med henholdsvis 1,2 eller 5 prosent, dersom barna deltar i organiserte fritidsaktiviteter.⁶²

⁶² Logikken er at vi har argumentert for at barn som deltar i fritidsaktiviteter øker sin arbeidsdeltagelse med mellom 1 og 5 prosent og at dette «unngåtte utenforskapet» bør føre til en tilsvarende utgiftsreduksjon.

Tabell 14 Redusert offentlig ressursbruk - samfunnsøkonomisk gevinst

Antall barn som øker deltagelsen i fritidsaktiviteter	Antatt effekt offentlig ressursbruk til marginalisering og utenforskap	Antatt årlig andel av offentlig ressursbruk til risikofaktorer og marginalisering, per barn i lavinntektsfamilier	Reduksjon i samfunnsøkonomiske kostnader knyttet til redusert behov for offentlig ressursbruk
7194	1 % (lav)	200 000	14,4 mill. kroner
7194	2 % (middels)	200 000	28,8 mill. kroner
7194	5 % (høy)	200 000	72 mill. kroner

Merk at dette er lave summer både ettersom vi ser på kostnader for en liten gruppe barn med effekt av tiltakene, men også fordi mye av ressursbruken er i form av overføringer og støtte, slik at den samfunnsøkonomiske kostnaden er i form av «skattefinansieringskostnader» som kun utgjør 20 prosent av den offentlige ressursbruken.

7.3.1. Annen redusert offentlig ressursbruk: Reduserte kriminalitetskostnader

Oslo Economics (2021) gjennomfører en ikke-prissatt vurdering av hvilken effekt marginalisering og utenforskap har på kriminaliteten i samfunnet og finner at den har stor betydning og stort negativt omfang, jf. DFØs verdimatrisetabell. De baserer vurderingene på Samfunnsøkonomisk analyse (2021) og legger vekt på at kriminalitet et betydelig samfunnsproblem som påfører omgivelsene store skader og fører til økt ressursbruk hos offentlige og private for å motvirke eller følge opp kriminelle handlinger. Redusert kriminalitet har derfor elementer av både nyttegevinst, økt produksjon og redusert offentlig ressursbruk i seg, men vi velger å legge den til dette kapitlet.

Vi legger til deres vurdering av stor betydning til grunn, men vårt omfang er vesentlig mindre, jf. at vi ikke ser på alle marginaliserte barn, men tar utgangspunkt i at 7 194 nye barn fra lavinntektsfamilier vil delta i organiserte fritidsaktiviteter dersom de skal delta like mye som alle andre barn og ser på konsekvensene av det.⁶³

Andre steder i dokumentet har vi benyttet forutsetninger om at deltagelse i fritidsaktiviteter påvirker skolegjennomføring, arbeidsdeltagelse og helserelatert livskvalitet – og at graden av påvirkning antas å være lav, større enn null, men mindre enn fem prosent.

Med et slikt utgangspunkt må omfanget – hvor mye deltagelse i fritidsaktiviteter for disse forholdsvis få barna påvirker kriminaliteten i samfunnet ved at de i større grad holder seg unna negative miljøer og gjør meningsfulle aktiviteter - vurderes som svært lite i vår kontekst.

Oppsummert finner vi at økte deltagelse i fritidsaktiviteter for denne gruppen vil ha liten, positiv konsekvens på virkningen reduserte kriminalitetskostnader.

Betydning: Stor	Omfang: Svært lite	Konsekvens: Liten positiv
-----------------	--------------------	---------------------------

⁶³ Det er kun en liten andel av disse barna igjen som kan antas å drive med noen form for kriminell aktivitet

7.3.2. Skattefinansieringsgevinst

Skattefinansieringskostnaden er den marginale kostnaden ved å hente inn en ekstra skattekrone, satt til 20 øre per krone. Samfunnsøkonomiske kostnader oppstår om et tiltak medfører mer ressursbruk (f.eks. arbeidstid) eller endret atferd som følge av nye priser eller nye skatter, jf. rundskriv R-109/2021. Skattefinansieringsgevinster oppstår om tiltaket medfører mindre ressursbruk.

Denne rapporten baserer anslagene på redusert offentlig ressursbruk på beregninger fra Oslo Economics (2021) hvor de samfunnsøkonomiske kostnadene i all hovedsak er skattefinansiering av overføringer mellom grupper. Skattefinansieringsgevinstene ved økt deltagelse i fritidsaktiviteter er derfor allerede inkludert i våre beregninger.

8. Konklusjon: Økt deltagelse i fritidsaktiviteter vil føre til store samfunnsøkonomiske gevinster for barn og unge og samfunnet

8.1. Samfunnsøkonomiske gevinster – tolkninger av resultatet

Rapporten finner at de samlede samfunnsgevinstene ved at barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder deltar like mye som andre barn i organiserte fritidsaktiviteter utgjør om lag **1,5 mrd. kroner** i beregningsåret (2023) i vår mest sannsynlige (middels) anslag.

Tabell 15 Sammenstilling av samfunnsøkonomiske gevinster

Samfunnsøkonomisk virkning	Verdi (middels anslag)
Prissatte virkninger	
Økt arbeidsdeltagelse	540 mill. kroner (270-1350 mill. kroner)
Økt frivillig innsats	28 mill. kroner (14-56 mill. kroner)
Flere leveår ved å unngå å havne utenfor som følge av marginalisering	89 mill. kroner (45-223 mill. kroner)
Flere og bedre leveår ved et fysisk aktivt liv	784 mill. kroner (392-1960 mill. kroner)
Reduserte offentlige utgifter	29 mill. kroner (14-72 mill. kroner)
Ikke-prissatte virkninger	
Bedre inkludering ved økt sosial og demokratisk deltagelse	Middels positiv konsekvens
Andre nyttegevinster for barna	Liten positiv konsekvens
Reduserte kostnader til kriminalitet	Liten positiv konsekvens

De største gevinstene ved økt deltagelse ser vi er knyttet til at barn kan forvente flere og bedre leveår, både ved at de vil være mer i fysisk aktivitet, men også ved at deltagelse i fritidsaktiviteter kan ha positive virkninger som bidrar til et bedre liv hvor de forventes å leve lenger. Økt deltagelse i fritidsaktiviteter forventes også å ha en betydelig effekt på arbeidsdeltagelsen til barna. Merk at potensialet for redusert offentlig ressursbruk i form av reduserte overføringer,

budsjettøkonomisk sett, er større enn i tabellen, hvor kun samfunnsøkonomiske kostnader er inkludert.

Analysen viser at det er store potensielle gevinster for samfunnet og for de enkelte individene som opplever disse gevinstene dersom man kan øke deltagelsen i fritidsaktiviteter hos barn i lavinntektsfamilier.

Vi merker oss at det er forholdsvis små reduksjoner i offentlig ressursbruk relativt til de samfunnsøkonomiske gevinstene ved økt produksjon og økt helserelatert livskvalitet. Oslo Economics (2021) opplevde det samme i sin analyse av samfunnskostnadene ved marginalisering og det har sammenheng med at en stor del av den offentlige ressursbruken er overføringer som det kun beregnes en skattefinansieringskostnad av.

Vår vurdering er at samfunnsøkonomiske gevinster på om lag 1,5 mrd. kroner ved at barn i lavinntektsfamilier i grunnskolealder deltar like mye som andre barn fremstår som et rimelig troverdig estimat sett i lys av ovennevnte rapport fra Oslo Economics, hvor de samfunnsøkonomiske kostnadene rettet inn mot risikofaktorer for marginalisering og marginaliseringstiltak estimeres til 98 mrd. kroner. I tillegg kommer 52 mrd. kroner rettet mot utenforskap som i stor grad handler om virkemidler som retter seg mot voksne, men også familier med barn.

Deltagelse i fritidsaktiviteter er et av flere viktige elementer barn og unges opplevelse av en god oppvekst som igjen er en sentral forutsetning for å unngå marginalisering og utenforskap. Det er derfor naturlig at gevinstene forbundet med økt deltagelse for en mindre (men risikoutsatt) gruppe barn vil være betydelige, men samtidig på et mye lavere nivå enn de samfunnsøkonomiske kostnadene ved marginalisering for hele barnebefolkningen.

8.2. Usikkerhetsanalyse

I rapporten har vi gjennomført såkalte trippelanslag (lav, middels og høy) for virkninger hvor usikkerheten er særlig stor.

Tabellen nedenfor viser de samlede samfunnsøkonomiske gevinstene ved lavt, middels og høyt anslag. Dette gir en enkel illustrasjon på intervallet for de samlede samfunnsøkonomiske gevinstene.

Lavt anslag	Middels anslag (beste anslag)	Høyt anslag
735 mill. kroner	1,5 mrd. kroner	3,66 mrd. kroner

Våre anslag på de samlede samfunnsgevinstene ligger som tabellen viser i området 735 millioner til 3, 66 mrd. kroner, med om lag 1,5 mrd. kroner som vårt beste anslag.

I rapporten forutsetter vi at økt deltagelse innebærer deltagelse som vedvarer over minst 2-3 år og at 2-3 år er tilstrekkelig for at det oppstår varige endringer (fysisk aktivt liv, flere og bedre leveår). Dette er en forutsetning som det kan stilles spørsmål ved, men som vi ikke har gjort ytterligere vurderinger rundt.

Vi gjør oppmerksom på at våre anslag for samfunnsgevinster vil reduseres dersom det kreves mer enn 2-3 år med vedvarende deltagelse for å oppnå disse langvarige virkningene.

Av andre forutsetninger i rapporten er det naturligvis usikkerhet rundt bruken av 1-5 prosent som intervallet for fritidsaktivitetens effekt på utfall som skolegjennomføring og arbeidsdeltagelse. Vi har argumentert inngående for denne vurderingen og benyttet trippelanslag i beregningene for å vise at det blir et spenn i beregningene utfra hvilke prosentandeler man legger til grunn.

9. Hvordan redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene?

9.1. Hva gjøres for å øke deltagelsen i fritidsaktiviteter i dag?

Fritidsfeltet er et område med mye aktivitet, og mange innsatser og tiltak på både statlig og kommunalt nivå, og blant frivillige aktører. Staten legger til rette for rammevilkårene til aktørene på feltet og bidrar gjennom handlingsplaner, strategier, forskning og kunnskapsutvikling. I tillegg finnes det et stort antall statlige ordninger og tilskudd som bevilger penger til både kommuner og frivillighet for å støtte opp om aktivitetstilbudet rundt om i landet, og for å styrke inkludering og øke deltagelsen i fritidsaktiviteter. Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) har flere viktige ordninger, blant andre Lokale aktivitetsmidler (LAM), Frifondordningen, tilskudd til idrettsanlegg og momskompensasjon til frivillige organisasjoner. KUD har også igangsatt en handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftaktiviteter (2024-2026). BFD på sin side finansierer en stor tilskuddsordning for inkludering av barn og unge. Denne ordningen forvaltes av Bufdir, og er i 2025 på over 750 millioner kroner. I tillegg står regjeringen bak Fritidserklæringen som ble opprettet i 2016 (mer om dette nedenfor).

Det er opp til kommunene og organisasjonene å prioritere inkluderingsarbeidet lokalt og se den statlige innsatsen i sammenheng med eget arbeid. Mange kommuner gjør mye for å bidra til at barn og unge får delta i fritidsaktiviteter, og flere har blant annet frivilligkoordinatorer, frivillig sentraler, råd og organer for samarbeid med de frivillige aktørene (KUD).

Bufdirs rolle og aktiviteter

Som fagdirektorat på oppvekstfeltet, og med oppgaver knyttet til levekår, inkludering, deltagelse og medvirkning, har Bufdir en viktig rolle også på fritidsfeltet. Bufdirs mål er å jobbe for at flere barn og unge deltar i fritidsaktiviteter, blant annet uavhengig av foreldrenes sosioøkonomiske status. Våre virkemidler på området er pedagogiske og økonomiske. Bufdir fremskaffer kunnskap og fasiliteter arenaer der sentrale aktører på feltet kan bygge nettverk og utveksle erfaringer. Videre forvalter Bufdir tilskuddsordninger som kommuner og frivillige aktører kan søke om støtte som stimulerer til deltagelse og inkludering i fritidsaktiviteter. Eksempler på Bufdirs innsatser og tiltak er:

Fritidserklæringen

Fritidserklæringen er en intensjonsavtale mellom regjeringen, KS og frivillige organisasjoner om å inkludere barn i minst én organisert fritidsaktivitet. Bufdir, som sekretariat for Fritidserklæringen, fasiliteter og tilrettelegger for erklæringsarbeidet. I 2024-2025 har samarbeidsgruppen (bestående av representanter fra partene som har sluttet seg til erklæringen) et særlig fokus på de prioriterte områdene for erklæringsarbeidet: 1) økt lokal implementering, 2) erfaringsutveksling og eksempelspredning, 3) styrke barn og unges medvirkning på fritidsfeltet.

Bufdir arrangerer i samarbeid med KS og Frivillighet Norge regionale samlinger i «Nettverk for unges fritid og medvirkning». Fritidserklæringen og samlingene bidrar til møtepunkter for relevante aktører på feltet, hvor de kan bygge nettverk og utveksle kunnskap. Arbeidet er dokumentert i form av ressurshefter med eksempelsamlinger.

Tilskudd til inkludering av barn og unge

Ordningen legger til rette for deltagelse og mestring ved at kommuner, frivilligheten og andre tilskuddsmottakere kan gjennomføre et mangfold av aktiviteter. Ferie- og fritidsaktiviteter (leire, ferietilbud til familier, leksehjelp, e-sport, dansekurs, teatergrupper etc.), jobbtildbud (deltidsjobb, sommerjobb, jobbforberedende aktiviteter etc.), utstyrssentraler, lokal fritidskasse og ungdomslos er noen av aktivitetene. Bevilgningen i 2024 var på 758,3 millioner kroner og det ble totalt innvilget tilskudd til 1 666 prosjekter. Det skal settes i gang en evaluering av tilskuddsordningen i løpet av 2025.

9.2. Tiltak som kan bidra til å øke deltagelsen i fritidsaktiviteter og redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene

Vi har i denne rapporten kun synliggjort mulige gevinster av å gjennomføre tiltak som har effekt på deltagelsen til barn i lavinntektsfamilier. Vi har ikke gjort en samfunnsøkonomisk analyse av hvilke tiltak som vil bidra til dette. Det må gjøre for hvert enkelt tiltak man vurderer å sette inn for å redusere problemet med lavere deltagelse i enkelte målgrupper.

Vi ønsker likevel å beskrive kort noen tiltak som fremstår som aktuelle tiltak og som kan ha god effekt. Det er både tiltak som benyttes i dag (og som kan utvides eller satses mer på) og tiltak som har potensiale, men ikke er innført. Tiltak det skal satses mer på må, etter vårt syn, ha en tydelig kobling til årsakene til manglende deltagelse som vi blant annet omtaler i denne rapporten.

Bufdir mener at arbeid med å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter må ha et helhetlig perspektiv på rekruttering og deltagelse, der man retter tiltak mot de ulike barrierene for deltagelse, ikke bare de økonomiske. Vår erfaring er at det er nødvendig med en vifte av tiltak tilpasset lokale forhold, og det er avgjørende at tiltakene har et langsiktig perspektiv. For at tiltakene skal bli mer treffsikre, er man også avhengig av god medvirkning fra barn, unge og foreldre. Involvering av frivillig sektor er også sentralt. De statlige virkemidlene bør støtte opp om kommunal innsats, på en enkel og forutsigbar måte, og som tilrettelegger for samarbeid mellom kommunale sektorer og med frivillig sektor. Hvilke tiltak som er mest relevante, vil også avhenge av hvor i landet man er, og hvilket tilbud som er tilgjengelig. I tillegg til tiltakstype, er det også avgjørende hvordan en kommune organiserer sitt arbeid på fritidsfeltet, og hvordan de samarbeider med lokal frivillighet.

Figur 20 Sentrale områder som tiltak trolig bør rettes inn mot

Eksempler på relevante tiltak

Endringer i statlig finansieringsmodell på området

Ekspertgruppen for barn i fattige familier (2023) anbefaler å endre Tilskudd til inkludering av barn og unge slik at alle kommuner tildeles et årlig tilskuddsbeløp basert på noen objektive kriterier. Kommunene vil også få ansvar for å tildele tilskudd videre til lokale frivillige og ideelle aktører. Ekspertgruppen mener deres anbefaling vil sikre økt forutsigbarhet for kommunene, samtidig som endringene innebærer at kommunene i større grad må se den statlige innsatsen i sammenheng med egne kommunale tilskudd. Samlet vil dette kunne tilrettelegge for at innsatsen rettet mot å inkludere flere barn og unge i fritidsaktiviteter blir mer samordnet og treffsikker

En rapport om kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår (Haraldsvik & Wold, 2023) foreslår at det gjøres en vurdering av å innlemme deler av dagens tilskudd som går til åpne møteplasser i kommunenes innbyggertilskudd, for å bidra til mer forutsigbarhet og mindre ressursbruk til søknadsarbeid i kommunene. Samtidig foreslås det å vurdere bruk av programfinansiering, hvor man samordner helse, oppvekst, fritid og kultur, og hvor fritidsklubb er blant virkemidlene.

Programfinansiering på oppvekst-/fritidsfeltet, vil kunne gi kommunene bedre forutsigbarhet, og større handlingsrom til å allokere midler til områder og tiltak som de vurderer er mest hensiktsmessig ut fra lokale behov. Det vil også kunne frigjøre ressurser bruk til søknader og rapportering på ulike tilskuddsordninger.

Fritidskort

Bufdir gjennomførte i perioden 2019-2022 et prøveprosjekt med utredning og utprøving av fritidskort i utvalgte kommuner. Bufdir laget også en samfunnsøkonomisk analyse om ulike varianter av fritidskort i forbindelse med utprøvingen.⁶⁴ Fritidskortordningen skulle bidra til å gi alle barn og unge (6-18 år) i forsøkskommunene mulighet til å delta i faste, organiserte fritidsaktiviteter, gjennom bidrag til å dekke deltakeravgiftene. Fritidskortet var et unikt forsøk, med mål om å opprette en universell velferds-ordning på fritidsfeltet, og bidra til et bredt forebyggende arbeid i oppvekstsektoren. Prosjektet rakk ikke å teste ut fritidskortordningen med alle elementer på plass, før det ble avsluttet. Vi har derfor ikke kunnskap om effekten av et universelt fritidskort i full drift, men forsøket ga kunnskap om viktigheten av en helhetlig innsats på fritidsfeltet, hvor kommunal organisering og samarbeid med frivilligheten står sentralt. Enkelte av kommunene har videreført fritidskortordninger med egen finansiering, både universelt fritidskort og i en målrettet variant. Delvis inspirert av det norske forsøket, er det igangsatt utvikling av et fritidskort i Sverige, som skal være en universell ordning, med tillegg for de med ekstra behov. Ordningen lanseres i løpet av 2025.

Fritidskasser

Bufdir har siden 2022 forvaltet to tilskuddsordninger som omfatter tiltaket lokale fritidskasser. Målet er å legge til rette for at flere barn og unge kan delta i fritidsaktiviteter gjennom fritidskasser i kommunene. Kommuner kan søke tilskudd til å dekke økonomiske kostnader ved deltakelse for barn og unge som har behov for det («målrettet fritidskort»). En evaluering (Rambøll 2024) viser at fritidskassene er et viktig verktøy for å sikre at barn og unges mulighet til deltakelse. Det anbefales å øke informasjonen og kunnskapen om fritidskassene, spesielt i kommuner som ennå ikke benytter ordningen.

⁶⁴ [Samfunnsøkonomisk analyse av tiltak som skal øke barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. - Kudos](#)

10. Vedlegg

10.1. Bruk av helseøkonomiske størrelser og begreper

Innenfor helseøkonomifaget er det behov for metoder som kan belyse byrden og alvorligheten ved ulike sykdommer og lidelser. Prosjektet GBD (Global Burden of Disease) ble opprettet for å bidra på dette området og det er her utarbeidet en oversikt over byrden (målt som helsetap) forbundet med ulike sykdommer. Helsetapsvekten er et tall mellom 0 («helt frisk») og 1 («død») som uttrykker størrelsen på helsetapet forbundet med sykdommen eller skaden. Målet tilsvarer det inverse av et kvalitetsjustert leveår (quality adjusted life year = QALY) som måles mellom 0 («død») og 1 («perfekt helse»). Sistnevnte omtales også ofte som gode leveår.

FHI gir gode forklaringer av definisjoner, bruksområder, samt metodens styrker og svakheter på sine nettsider.⁶⁵ De skriver blant annet at de fleste sykdommer har alvorlighetsvekter mellom 0,1 og 0,5. Lavest vekt ble gitt til milde former for anemi (jernmangel), hørselstap og infeksjon (alle 0,005). Høyeste vekt ble gitt til akutt episode av schizofreni (0,756). Omregnet til sykdomsbyrde betyr dette at 1,3 år levd med schizofreni tilsvarer ett tapte leveår.

GBD benytter i hovedsak fire mål på sykdomsbyrde:

- Antall dødsfall
- Tapte leveår (Years of Life Lost, YLL)
- Helsetap (Years Lived with Disability, YLD)
- Helsetapsjusterte leveår (Disability Adjusted Life Years, DALY) – summen av YLL og YLD

Noe forenklet kan man si at DALY viser til tapte leveår grunnet død eller helsetap (dvs. tapte helserelatert livskvalitet). For eksempel utgjør ti tapte leveår grunnet død en byrde på 10 DALY. Byrden ved tid levd med sykdom ansås også i DALY. Det å leve med sykdom i ett år teller som en brøkdel av det å miste et leveår. Brøken øker med sykdommens alvorlighet, og kalles en alvorlighetsvekt (eller helsetapsvekt). Det finnes oversikter over ulike sykdommers alvorlighetsvekt i GDB-prosjektet.

Vi vil benytte oss av beregninger fra Helsedirektoratet (2024) rundt økning i helserelatert livskvalitet ved å gå fra et liv i inaktivitet til et liv i aktivitet senere i kapittelet. Deres beregninger er gjort basert på alvorlighetsvektene til relevante helselidelser fra GBD-prosjektet. Denne metoden gjør det mulig å måle nyttegevinster og nyttetap i kroner, ved å bruke verdien på et godt leveår.

Vi har i tillegg behov for en størrelse på verdien av et statistisk leveår som er avledet fra verdien av et statistisk liv. Dette blir da et estimat på 1 DALY.

Helsedirektoratet skriver følgende om DALY-beregninger på sine nettsider.⁶⁶

En økonomisk verdi på et statistisk leveår (VSLY) som er konsistent med fastsatt VSL, og dermed kan anbefales brukt i nytte-kostnadsanalyser, kan under gitte forutsetninger sies å ligge i

⁶⁵ <https://www.fhi.no/he/senter-sykdomsbyrde/fire-hovedmal-for-sykdomsbyrde/>

⁶⁶ [Verdien på et statistisk leveår \(VSLY\) anbefales anvendt som økonomisk verdi i nytte-kostnadsanalyser i de tilfeller der helseenhetene QALY eller DALY er relevant å bruke som indikator på endring i total livskvalitet - Helsedirektoratet](#)

intervallet 1,17–2,19 mill. 2023-kr, med et gjennomsnitt på 1,68 mill. 2023-kr. Dette er et pragmatisk anslag og forutsetningene for beregningen er usikre og anbefales videre utredet.

Vi velger i denne rapporten å bruke 1,68 mill. kroner (2023-kroner) som et estimat på verdien av et statistisk leveår i vår rapport. Tilsvarende verdi er også benyttet av Helsedirektoratet når de har anslått samfunnskostnadene forbundet med sykdommer og ulykker i Norge.⁶⁷.

⁶⁷ [Samfunnskostnader ved sykdom og ulykker 2015.pdf \(helsedirektoratet.no\)](#)

BARNE-, UNGDOMS-
OG FAMILIEDIREKTORATET

Postadresse:
Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse:
Fredrik Selmers vei 3
0663 Oslo

Sentralbord:
466 15 000

Utgitt:
2025

ISBN: (digital utgave)
978-82-8286-411-4

Design:
XXXX

Illustrasjonsfoto:
XXXX

Trykk:
XXXX

bufdir.no

Bufdir